

Karelia-ammattikorkeakoulu
Sosionomi (AMK)

Ikäihmisten sosiaalityöt – yhteisöllinen asuminen ja ympäri- vuorokautinen palveluasuminen

Opas asioidenhoitajille ja hoitohenkilökun-
nalle

Merja Lievonen

Opinnäytetyö, toukokuu 2024

www.karelia.fi

OPINNÄYTETYÖ
Toukokuu 2024
Sosiaalialan koulutus

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
+358 13 260 600 (vaihde)

Tekijä
Merja Lievonen

Nimeke
Ikäihmisten sosiaalietuudet -yhteisöllinen asuminen ja ympärivuorokautinen palveluasuminen: opas asioidenhoitajille ja hoitohenkilökunnalle

Toimeksiantaja
Pohjois-Karjalan hyvinvointialue, Tohmajärven palveluasumisen yksiköt

Tiivistelmä

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena oli parantaa yhteisöllisessä asumisessa tai ympärivuorokautisessa palveluasumisessa olevien asukkaiden asioidenhoitajien ja hoivahenkilökunnan tietämystä haettavissa olevista sosiaalietuuksista. Tavoitteena oli mahdollistaa asukkaahan asianhoitajan ajantasaista ja tarkoituksenmukaista tiedonsaantia asukkaalle suunnatuista etuuksista sekä tuista.

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön prosessia ohjaavana mallina on käytetty konstruktivistista mallia. Raportin teoriaosuudessa käsitellään sosiaali- ja palveluohjausta sekä palveluasumista. Opinnäytetyön tuotoksena syntyi opas ikäihmisten sosiaalietuuksista yhteisöllisessä asumisessa ja ympärivuorokautisessa palveluasumisessa. Opinnäytetyön tuotos toimii palveluohjauksen tukena. Opinnäytetyönä syntyneen oppaan arvioinnissa on hyödynnetty henkilöstölle tehtyä ryhmäkeskustelua sekä asukkaiden asioidenhoitajien ja henkilökunnan kanssa käytyjä dialogisia keskusteluja.

Oppaan avulla tieto erilaisista sosiaalietuuksista lisääntyy, ja niitä voidaan hakea asukkaalle oikea-aikaisemmin. Opas on koettu hyödylliseksi tietolähteeksi sosiaalietuuksista. Henkilökunta on antanut positiivista palautetta oppaan luettavuudesta ja hyödynnettävyydestä työkaluna asukkaiden asioidenhoitajia etuusasioissa ohjatessa. Jatkokehittämiseksi ideana olisi laajentaa opasta ikäihmisten edunvalvontaa käsittelevällä osiolla. Osiossa kerrottaisiin, mitä edunvalvonta tarkoittaa ja miten edunvalvonta vaikuttaa ikäihmisen itsemääräämisoikeuteen.

Kieli
suomi

Sivuja 51
Liitteet 2
Liitesivumäärä 2

Asiasanat
palveluohjaus, sosiaalietuudet, ikääntyneet

THESIS
May 2024
Degree Programme in Social Services

Tikkarinne 9
FI 80200 JOENSUU
FINLAND
Tel. +350 13 260 600 (switchboard)

Author
Merja Lievonen

Title
Social benefits for the elderly – communal housing and 24 -hour service housing: a guide for case managers and nursing staff

Commissioned by
Commissioned by The Wellbeing Services County of North Karelia - Siun sote, Tohmajärvi service housing units

Abstract

The purpose of this functional thesis was to improve the knowledge of social benefits that inhabitants can apply for in communal housing or 24 -hour service housing. The goal was to enable inhabitant's case manager to obtain up-to-date and appropriate information about the benefits and subsidies aimed at the inhabitant.

The functional thesis project proceeded according to the constructivist model. The theoretical part of the report deals with social guidance, service counselling and assisted living. The result of the thesis was a guide on social benefits for the elderly in communal housing and 24- hour service housing. The result of the thesis supports service counselling. The implementation of participation in the thesis has been used dialogic discussion with the case managers and nursing staff. In addition, a group discussion has been used to gather feedback from the staff about the guide.

With the guide, awareness of various social benefits increases, and they can be applied for more timely for inhabitants. The guide has been experienced a useful source of information about social benefits. The staff has given positive feedback on the readability and usability of the guide as a tool for guiding inhabitant's case manager in benefit matters. In the future the guide could be extended to cover guardianship for the elderly. This part of the guide would contain information on what guardianship means and how it affects the elderly person's right to self-determination.

Language
Finnish

Pages 51
Appendices 2
Pages of Appendices 2

Keywords
social benefits, service counselling, older people

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Sosiaalialan työ ikäihmisen hyvinvoinnin vahvistajana	6
2.1	Sosiaaliohjaus.....	6
2.2	Palveluohjaus	7
2.3	RAI-arviointivälineistö	8
2.4	Osallisuuden ja toimijuuden määrittelyä	9
3	Lait ikäihmisten hyvinvoinnin turvaajana.....	11
3.1	Sosiaalihuoltolaki	11
3.2	Vanhuspalvelulaki.....	12
4	Ikäihmisten asumispalvelut asumisyksiköissä	13
5	Ikäihmisten sosiaalietuudet.....	15
5.1	Ikäihmisen sosiaaliturvan muodostuminen	15
5.2	Elämäntilanteeseen liittyvä etuudet	16
5.3	Arkeen liittyvät sosiaalietuudet.....	18
5.4	Sosiaalisia suhteita tukevat etuudet.....	21
6	Aiempiä opinnäytetöitä ja tutkimuksia	23
7	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite	25
7.1	Toimeksiantaja.....	25
7.2	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tuotos	25
8	Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat.....	26
8.1	Toiminnallinen opinnäytetyö	26
8.2	Konstruktivistinen malli	28
8.3	Tiedonhankinnan, osallistamisen ja arvioinnin menetelmät	29
9	Opinnäytetyön prosessi	31
9.1	Aloitus- ja suunnitteluvaihe	31
9.2	Esi- ja toteutusvaihe	33
9.3	Arviointi- ja viimeistelyvaihe	36
10	Opas ikäihmisten sosiaalietuuksista	37
10.1	Oppaan esittely	37
10.2	Oppaan arviointi.....	40
11	Pohdinta.....	41
11.1	Johtopäätökset	41
11.2	Luotettavuus ja eettisyys	43
11.3	Ammatillinen kasvu.....	44
11.4	Hyödyntäminen ja jatkokehitysmahdollisuudet	45
	Lähteet	47

Liitteet

- Liite 1 Saatekirje
- Liite 2 Ryhmäkeskustelun runko

1 Johdanto

Työelämässä ikäihmisten parissa olen havainnut, kuinka asukkaiden läheiset mieltivät asukkaan taloudellista pärjäämistä. Sama ilmiö on havaittavissa myös sosiaalisessa mediassa, josta voi viikoittain lukea kirjoituksia, miten ikäihmisen rahat kuluvat vuokraan, hoitomaksuihin, lääkkeisiin ja muihin kuluihin, jotka jäävät hoitomaksun ulkopuolelle.

Nykyisen hallituksen suunnittelemista säästötoimista moni kohdistuu ikäihmisiin. Eläkkeiden verotusta kiristetään, sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuja korotetaan ja lääkkeiden omavastuuosuutta nostetaan 50 eurosta 70 euroon vuodessa. Hoitajamitoitus ja hoitotakuu palautetaan vuoden 2022 tasolle, joka heikentää ikäihmisen saaman hoidon laatua sekä jatkohoitoon pääsemistä. (Valtiovarainministeriö 2024a, 1, 4.) Lisäksi arvonlisävero nostetaan 24 prosentista 25,5 prosenttiin, joka nostaa tavaroiden ja palveluiden ostokustannuksia (VVM 2024b). Vuonna 2023 hallitus on tehnyt päätöksen eläkkeensaajan asumistuen indeksikorotusten jäädyttämisestä vuosien 2024–2027 ajaksi (Kela 2023a). Nämä kaikki säästötoimet heikentävät ikäihmisten maksukykyä ja mahdollisuuksia panostaa elämänlaatuun, koska rahaa elämiseen jää entistä vähemmän.

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoitus oli parantaa asioidenhoitajien ja hoivahenkilökunnan tietämystä sosiaalietuuksista, jotka on tarkoitettu yhteisöllisessä asumisessa tai ympärivuorokautisessa palveluasumisessa asuvalle. Opinnäytetyön tavoitteena oli mahdollistaa asukkaan asianhoitajan ajantasaista ja tarkoituksenmukaista tiedonsaantia asukkaalle suunnatuista etuuksista sekä tuista. Asukkaan asioidenhoitajana voi toimia esimerkiksi asukkaan puoliso, lapsi tai muu läheinen henkilö, jolla on asukkaan antama edunvalvontavaltuus tai Digi- ja viestintäviraston hyväksymä edunvalvoja (DVV 2024). Hoivahenkilökunnasta lähihoitajien tulee osata palveluohjauksen prosessi ja ohjata asukas tarvitsemiensa palveluiden sekä etuuksien piiriin. Opinnäytetyön tuotoksena on suunniteltu opas ikäihmisen sosiaalietuuksista yhteisöllisessä asumisessa ja ympärivuorokautisessa palveluasumisessa.

2 Sosiaalialan työ ikäihmisen hyvinvoinnin vahvistajana

2.1 Sosiaaliohjaus

Kaikki asiakkaan ja hänen läheistensä kanssa tehtävä työ on sosiaalialan työtä (Ihalainen & Kettunen 2013, 37). Sosiaalihuoltolaissa sosiaaliohjaus määritellään yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen neuvontana, ohjauksena ja tukena palveluiden käytössä sekä yhteistyönä eri tukimuotojen yhteensovittamisessa (SHL 1301/2014, 16§). Sosiaaliohjaus on yksi ennalta ehkäisevän sosiaalityön muoto. Sen tarkoituksena on antaa asiakkaalle neuvontaa, ohjausta ja tukea palveluiden käytössä. Sosiaaliohjauksen tavoitteena on tukea asiakkaan toimijuutta hänen omassa arjessaan. Asiakkaan toimintakykyä ja elämänhallintaa vahvistamalla voidaan edistää hänen hyvinvointiaan ja osallisuuttaan. Asiakkaan voimavarojen tunnistaminen ja vahvistaminen ovat työssä keskeisessä asemassa. (Raatikainen ym. 2019, 121–122.)

Sosiaaliohjauksen tarve on lisääntynyt sosiaali- ja terveydenhuollon piirissä ja sitä tarvitaan erityisesti elämän siirtymä- ja murrosvaiheissa, jota siirtyminen ikäihmisten asumispalveluiden piiriinkin on. Sosiaaliohjaus on yläkäsite palvelukuntoutus- ja asumisen ohjaukselle. Sosiaaliohjaus koskee usein henkilökohtaista tilannetta, jolloin sitä toteutetaan yksilökohtaisena neuvontana, mutta ohjausta voidaan antaa myös yhteisötasolla. (Helminen 2015, 25–26.)

Opinnäytetyössäni ikäihmisellä tarkoitetaan yli 65-vuotta täyttänyttä henkilöä (Pietarinen 2022). Iäkkäällä henkilöllä tarkoitetaan henkilöä, jonka korkea ikä, alkaneet, lisääntyneet tai pahentuneet sairaudet tai vammat tai korkeaan ikään liittyvä rappeutuminen on heikentänyt henkilön psyykkistä, fyysistä, kognitiivista tai sosiaalista toimintakykyä (Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvuluista 980/2012, 3§).

2.2 Palveluohjaus

Palveluohjaus on asiakaslähtöistä, yksilöllistä ja asiakkaan voimavarat huomioon ottavaa työtä. Pohjois-Karjalan hyvinvointialue Siun sote on kehittänyt maakunnallista asiakas- ja palveluohjauksen mallia (kuvio 1). Malli pohjautuu lakiin sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000). Palveluohjaaja kartoittaa asiakkaan tuen ja palveluiden tarvetta yhdessä asiakkaan kanssa. Kartoitusta tehdessä tulee huomioida asiakkaan toivomukset, mielipiteet ja itse-määräämisoikeus. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000, 5§, 8§.) Asiakkaalle laaditaan palvelusuunnitelma, johon on kirjattu asiakkaan elämänhallintaa tukevat palvelut ja tieto tuen tarpeesta. Palveluiden hankkiminen ja yhteensovittaminen tapahtuu yhdessä asiakkaan kanssa laaditun palvelusuunnitelman mukaisesti. Vastuu asiakkaan palvelusuunnitelman toteutumisesta on palveluohjaajalla. (Helminen 2015, 34–36.) Palvelusuunnitelmaa ei laadita, jos kyseessä on tilapäinen neuvonta tai ohjaus (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000, 7§).

Kuvio 1. Pohjois-Karjalan hyvinvointialue Siun soten kehittämä asiakas- ja palveluohjauksenmalli (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019).

Sosionomin koulutus vastaa hyvin palveluohjaajan osaamisvaatimuksiin. Sosiaalialan AMK-verkoston työvaliokunta (2023) on hyväksynyt sosionomin osamista kuvaavat sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit.

Sosiaalialan kompetensseja ovat

1. sosiaalialan eettinen osaaminen
2. sosiaalialan asiakastyön osaaminen
3. sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen
4. kriittinen ja osallisuutta edistävä yhteiskuntaosaaminen
5. tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen. (SOAMK 2023.)

Sosiaalialan kompetensseista palveluohjauksessa keskeistä on palvelujärjestelmäosaaminen, asiakastyöosaaminen ja eettinen osaaminen. Toteuttaakseen laadukasta palveluohjausta, täytyy palveluohjaajalla olla osaamista ja tietoa palvelujärjestelmästä ja yhteiskunnallisista epäkohdista. Palveluohjaaja on asiakkaan edunajaja, ja hänen tulee käyttää kaikkea tietämystään asiakkaansa hyvinvoinnin parantamiseksi. Asiakasta tulee kuunnella, mutta yhtä lailla asiakasta tulee myös vastuuttaa omien asioidensa hoitoon. (SOAMK 2023; Helminen 2015, 56–57.)

2.3 RAI-arviointivälineistö

Ikäihmisen tarvitessa hyvinvointialueen järjestämiä palveluita, hänen toimintakykynsä arvioimiseksi käytetään RAI-arviointivälineistöä (kuvio 2). RAI on lyhenne sanoista Resident Assessment Instrument. (Heikkilä, Havulinna & Niemi 2021, 23.) Rai-arvioinnissa kartoitetaan asukkaan fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyä, voimavaroja, elämäntilannetta ja vointia. RAI-arvioinnin avulla on mahdollisuus saada laaja kuvaus ikäihmisen sen hetkisestä tilanteesta hyödyntämällä moniammatillista yhteistyötä. Moniammatillisessa yhteistyössä kohtaavat eri alojen ammattilaiset tuoden arviointiin keskusteltavaksi oman näkemyksensä ikäihmisen sen hetkisestä tilanteesta. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2022.)

Kuvio 2. RAI-arviointiprosessi (Heikkilä, Hammar, Sohlman, Andreasen & Finne-Soveri 2015, 48).

RAI-arviointia tehdessä läsnä on mahdollisuuksien mukaan asukas itse, hänen läheisensä sekä arviointia tekevä työntekijä. Saatuja tuloksia hyödynnetään suunnitellessa asukkaan hoidon ja huolenpidon kokonaisuutta, sekä hoidon toteutuksessa ja arvioinnissa. RAI-arviointiprosessi voidaan nähdä jatkuvana kehänä. RAI-arviointia tehdään vähintään kahdesti vuodessa tai asukkaan voinnin muuttuessa. Arvioinnin tulokset ovat keskenään vertailukelpoisia. (Heikkilä, Hammer & Sohlman 2015, 44.)

2.4 Osallisuuden ja toimijuuden määrittelyä

Palveluohjaus tukee osaltaan ikäihmisen subjektivoitumisprosessia. Subjektivoitumisprosessi on jaettu itsen tunnistamisen, toiminnan tunnistamisen ja itsen osalliseksi kokemisen vaiheeseen (DalMaso & Kuosmanen 2008, 43–44). Terveystieteiden tutkimuskeskus (2023a) määrittelee osallisuuden ihmisen mahdollisuudeksi vaikuttaa itselleen elämässään tärkeisiin asioihin. Ihmisen ollessa yhteydessä toisiin ihmisiin saaden heiltä arvostusta ja tuottaen yhdessä hyvää muille, hän voi kokea osallisuutta. Osallisuus antaa tunteen, että voi osallistua ja vaikuttaa asioihin. Se parantaa ihmisen hyvinvointia luoden turvallisuutta ja antaen uskoa ja toivoa elämään. Edistämällä ihmisen osallisuutta voidaan vähentää köyhyyttä, eriarvoisuutta ja syrjäytymistä. (THL 2023a, 13–14.)

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (2023b) julkaisemassa Osallisuuden edistäjän oppaassa osallisuus on jaettu kolmeen osa-alueeseen. Osallisuus omassa elämässä tarkoittaa ihmisen mahdollisuutta vaikuttaa omaan elämäänsä ja palveluihin, joita hän käyttää. Ihmisen tulee saada toteuttaa itseään ja tulla kohdatuksi kunnioitettavasti. Jotta ihminen voi päättää omasta elämästään, hänellä tulee olla tarpeeksi resursseja, tietoa ja taitoa sekä aikaa tehdä päätöksiä. Osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa on osallisuuden toinen osa-alue. Ihmiselle on tärkeää tuntea kuuluvansa itselleen tärkeäksi kokemansa yhteisöön. Ikäihmiselle yhteisö voi olla esimerkiksi palveluasumisen yksikkö. Vaikuttaminen yhteisön toimintaan tuo elämään sisältöä ja merkityksellisyyttä. Kolmas osa-alue on osallisuus yhteisestä hyvästä. Ihminen voi tuntea osallisuutta tekemällä asioita yhteisen hyvän tuottamiseksi. Yhteisen toiminnan jakaminen lisää ihmisten osallisuutta ja yhteenkuuluvuutta. Osallisuuden kokemiseksi riittää sanatonkin läsnäolo. (THL 2023b, 21–22, 24.)

Isola ym. (2017) mukaan osallisuus on toimijuuden toteutumisen edellytys. Vuorovaikutus, oman toiminnan reflektointi, luovuus, tulevaisuuteen suuntautuneisuus ja oman tilansa tiedostaminen ovat keskeisiä asioita toimijuudessa. Jyrkämä (2013) on määritellyt ikäihmisen toimijuuden tarkoittavan ikäihmisen kykyä hyödyntää omaa toimintakykyään omassa elämässään. Ikäihmisen toimijuuteen vaikuttavat ihmisen yhteiskunnallinen asema, ikä, sukupuoli, elämänhistoria, ympäristöön liittyvät tekijät ja ympäröivät rakenteet. (Isola ym. 2017, 18; Jyrkämä 2013, 422–423.) Sisällön ikäihmisen toimijuudelle luovat eri ulottuvuudet (taulukko 1).

ulottuvuus	toimijuuden sisältö
osata	tiedot ja taidot
voida	vaihtoehdot ja mahdollisuudet
kyetä	fyysinen kyky
täytyä	pakot, rajoitteet
haluta	tavoitteet, motivaatiot ja päämäärät
tuntea	tunteet, arvot

Taulukko 1. Toimijuuden ulottuvuudet (Jyrkämä 2013, 423–425).

Osata -ulottuvuudessa näkyvät ikäihmisen toimintaan liittyvät tiedot ja taidot. Ikäihminen voi osata jotain, muttei välttämättä kykene sitä enää tekemään. Asiat, joita ikäihminen pystyy vielä tekemään kuuluvat kyetä -ulottuvuuteen. Näihin asioihin ikäihmisellä on vielä fyysistä ja psyykkistä toimintakykyä jäljellä. Vallitsevan tilanteen luomat vaihtoehdot ja mahdollisuudet kuuluvat voida -ulottuvuuteen. Täytyä -ulottuvuuteen kuuluvat suoraan tilanteeseen liittyvät pakot ja rajoitteet. Haluta -ulottuvuuteen sisältyvät erilaiset tavoitteet, mahdollisuudet ja päämäärät, jotka ikäihminen haluaisi saavuttaa. Tuntea -ulottuvuus sisältää ikäihmisen tunteet ja arvot. (Jyrkämä 2013, 423–425.)

Palveluohjauksen avulla voidaan tukea ikäihmisten osallisuutta ja toimijuutta. Palveluohjaaja voi kartoittaa yhdessä ikäihmisen tai hänen asioidenhoitajansa kanssa esimerkiksi liikkumista tukevia palveluita, joilla voidaan mahdollistaa asukkaan pääsy teatteriin, konserttiin tai johonkin muuhun hänelle tärkeään kohteeseen. Tunne siitä, että on osa konserttiyleisöä, jossa voi nauttia ja eläytyä hetkeen sellaisena kuin itse on, tuottaa suuren ilon ja osallisuuden kokemuksen. (Nivala 2021.)

3 Lait ikäihmisten hyvinvoinnin turvaajana

3.1 Sosiaalihuoltolaki

Sosiaalihuoltolaki velvoittaa hyvinvointialueen järjestämään muun muassa sosiaalista ohjausta, yhteisöllistä asumista, ympärivuorokautista palveluasumista, laitospalveluja ja liikkumista tukevia palveluita. (SHL 1301/2014, 14§.) Sosiaalihuoltolain tarkoituksena on taata riittävät, laadukkaat ja yhdenvertaiset sosiaalipalvelut sekä muut hyvinvointia edistävät palvelut kaikille asiakkaille. Sen tarkoituksena on edistää ja ylläpitää asiakkaiden hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta sekä osallisuutta. (SHL 1301/2014, 1§.)

Sosiaalihuoltolaissa korostetaan asiakkaan etua, joka tulee ottaa huomioon aina asiakkaan asioista päätettäessä. Asiakkaan itsenäistä suoriutumista ja

omatoimisuutta tulee tukea. Asiakkaan ja hänen läheistensä sosiaalisten suhteiden jatkuvuus tulee turvata. Asiakkaan tilannetta selvitetessä tulee ottaa huomioon, että asiakas saa oikea-aikaisen, oikeanlaisen ja riittävän tuen tarpeisiinsa nähden. Asiakkaan sosiaalisen tuen tarve voi olla asumiseen, taloudelliseen, elämästä selviytymiseen tai esimerkiksi sosiaaliseen syrjäytymiseen ja osallisuuden lisäämiseen liittyvää tuen tarvetta, joihin sosiaalipalveluilla pyritään vastaamaan. (SHL 1301/2014, 4§,11§.)

Sosiaalihuoltolaki velvoittaa nimeämään sosiaalihuollon asiakkaalle omatyöntekijän asiakkuuden ajaksi. Joissain tapauksissa asiakkaan palveluista voi vastata terveydenhuollon ammattihenkilö, jos hänellä on riittävä ymmärrys asiakkaan palvelukokonaisuuden kannalta katsottuna. Omatyöntekijän tehtävänä on edistää asiakkaan tarpeiden ja edun toteutumista. (SHL 1301/2014, 42§.)

Eduskunnan oikeusasiamies (EOAK/499/2019) on tehnyt selvityksen laitospalveluasumisen laadun valvonnasta vanhustenhuollossa. Selvityksessä todetaan, että tehostetussa palveluasumisessa asukkaan tarvitessa sekä sosiaali- että terveyspalveluita, olisi hyvä olla molemmilta sektoreilta oma työntekijänsä. Sosiaalihuoltolain velvoittama omatyöntekijä on eri asia kuin asumisyksiköissä oleva oma- tai vastuuhoidtaja. Omahoitajalla on terveydenhuollollinen osaaminen, muttei kattavaa tietoutta sosiaalisista palvelumuodoista. Tällöin vaarana on, että asukas ei saa tarvitsemiaan palveluita. Muistisairas asukas on varsin haavoittuvassa asemassa palveluiden saamisen suhteen, jolloin ei voida edellyttää, että palveluasumisen omahoitajalla olisi päävastuu asukkaan sosiaalisten palveluiden ajantasaisuudesta ja riittävydestä. (EOAK/499/2019, 25–27.)

3.2 Vanhuspalvelulaki

Vanhuspalvelulain eli lain ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista (980/2012) tarkoituksena on tukea ikäihmisten hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumista. Vanhuspalvelulaki parantaa ikäihmisten mahdollisuuksia vaikuttaa ja osallistua itse tarvitsemiensa palveluiden kehittämiseen. Lain tarkoituksena on parantaa ikäihmisten mahdollisuutta saada heille kuuluvia sosiaali- ja terveyspalveluita

tarpeidensa mukaisesti ja oikea aikaisesti. (Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista 980/2012.)

Vanhuspalvelulaki ei velvoita järjestämään uusia sosiaalipalveluita, vaan se täydentää muuta lainsäädäntöä. Sosiaalipalveluista ikäihmisten asumispalveluihin peilattuna keskeistä laissa on riittävän hoidon ja huolenpidon turvaaminen muun muassa säädöksellä henkilöstömitoituksesta ympärivuorokautisessa asumisessa, sekä omatyöntekijän määrääminen. Lisäksi iäkkäille avio- ja avopuolisoille tulee tarjota mahdollisuus asua yhdessä. Ensisijaisesti palvelut pyritään tarjoamaan kotiin, ja pysyvä laitosasuminen on viimeinen vaihtoehto. (Sosiaali- ja terveysministeriö & Kuntaliitto 2013, 6,16–17, 21.)

4 Ikäihmisten asumispalvelut asumisyksiköissä

Ikäihmisten asumispalvelut uudistuivat 1.1.2023. Nykyisin sosiaalihuoltolain mukaisia asumispalveluita ovat tilapäinen ja tuettu asuminen, yhteisöllinen asuminen sekä ympärivuorokautinen palveluasuminen. Yhteisöllisessä asumisessa ja ympärivuorokautisessa palveluasumisessa asukkaat asuvat asumisyksiköissä. Yhteisöllisestä asumisesta käytettiin ennen sosiaali- ja terveyspalveluiden rakenneuudistusta nimitystä palveluasuminen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2022).

Yhteisöllinen asuminen määritellään sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) sosiaalista kanssakäymistä tukevana, esteettömänä, turvallisena ja asiakkaan tarpeita vastaavana asumisena hyvinvointialueen järjestämässä asumisyksikössä. Yhteisölliseen asumiseen on oikeutettu henkilö, jonka korkeasta iästä, sairaudesta, vammasta tai muusta vastaavasta syystä johtuen toimintakyky on alentunut ja hoidon sekä huolenpidon tarve on kohonnut. (SHL 1301/2014, 21 b §.) Tavoitteena on, että asukkaan tullessa yhteisölliseen asumiseen, hänelle pystytään tarjoamaan hoidon ja huolenpidon tarpeen lisääntyessä samassa asumisyksikössä ympärivuorokautisen palveluasumisen palveluita. Tällöin asukkaan ei

tarvitse muuttaa toiseen yksikköön, vaan palvelut päivitetään asukkaan tarpeita vastaaviksi. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2022.)

Ympäri vuorokautinen palveluasuminen on sosiaalihuoltolaissa (1301/2014, SHL) tarkkaan määritelty. Sosiaalihuoltolain mukaan oikeus ympärivuorokautiseen palveluasumiseen syntyy, kun henkilö tarvitsee päivittäin jatkuvaa hoitoa ja huolenpitoa, eikä sitä voida järjestää esimerkiksi koti- tai omaishoitona tai hoito ei ole asiakkaan edun mukaista. Palveluasumisessa asiakkaalla tulee olla käytössään hänen tarpeitaan vastaava esteetön asunto. Asiakas saa asumisyksikössään tarvitsemansa hoidon ja huolenpidon vuorokauden ajasta riippumatta. Asuminen ympärivuorokautisessa palveluasumisessa voi olla lyhyt- tai pitkäaikaista asiakkaan tarpeitten mukaan. (SHL 1301 /2014, 21 c §.)

Nykyinen hallitus lievensi ympärivuorokautisessa palveluasumisessa vanhuspalvelulaissa säädetyn henkilöstömitoituksen 0,65 työntekijästä 0,6 työntekijään yhtä ikäihmistä kohden. Muutoksen on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2025 aikana. (Valtiovarainministeriö 2024a,1) Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että 20-paikkaisessa ympärivuorokautisen palveluasumisen yksikössä työntekijät vähentyvät yhdellä, eli nykyisen 13 työntekijän sijaan tarvitsee olla 12 työntekijää. Nämä 12 työntekijää lasketaan siten, että mitoitukseen lasketaan myös vapaalla olevat hoitajat.

Henkilökunnan vähentäminen näkyy käytännössä siten, että työntekijöillä on entistä vähemmän aikaa virikkeiden järjestämiselle ja työ painottuu perushoitotyöhön. Tällöin asioidenhoitajien aktiivisuus hakea vaihtoehtoja virikkeiden järjestämiseksi korostuu. Hyvinvointialueen yhteisöllisessä asumisessa ja ympärivuorokautisessa palveluasumisessa asuvien ikäihmisten hyvinvointia tulisi turvata yhdyspintatyöllä, jossa useampi toimija osallistuisi ikäihmisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023).

Ikäihmisten asumispalveluista hyvinvointialue perii kuukausimaksun. Kuukausimaksun suuruus saa enintään olla 85 prosenttia asukkaan kuukausituloista, joista on jo tehty lain mukaiset vähennykset. Pitkäaikaisen laitoshoidon asukkaalle täytyy jäädä kuukausittainen käyttövara, joka on vuonna 2024 122 euroa

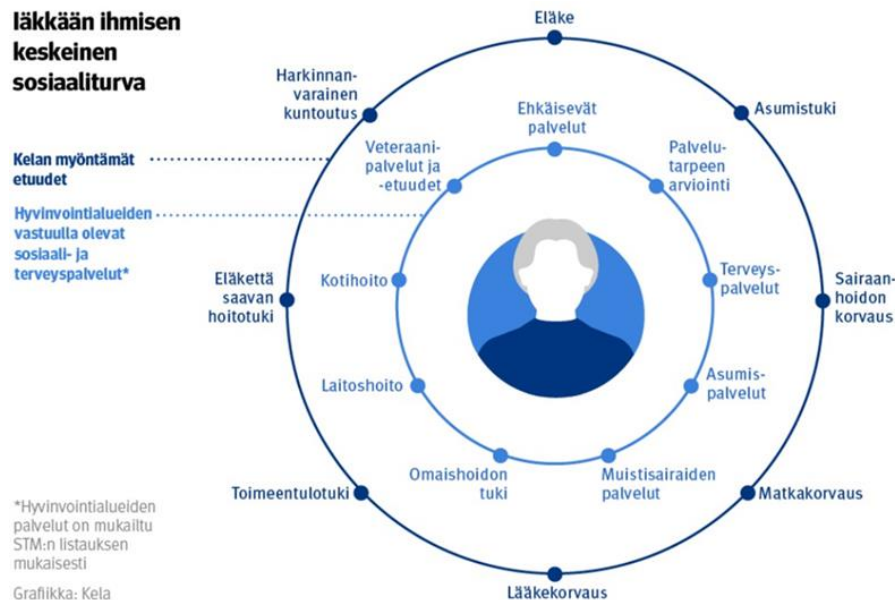
kuukaudessa ja ympärivuorokautisessa palveluasumisessa 182 euroa kuukaudessa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023.)

Ympärivuorokautiseen palveluasumiseen sisältyy hoidon ja huolenpidon lisäksi ateriat, vaatehuolto, siivous sekä toimintaa ja sosiaalista kanssakäymistä ylläpitävä sekä edistävää toimintaa. Asukkaan tulee saada tarvitsemansa lääkinnällinen kuntoutus ja muut terveydenhuollolliset palvelut. (SHL 790/2022, 21c §.) Kuukausittaisesta käyttövarasta asukkaan tulee kustantaa itse esimerkiksi tarvitsemansa henkilökohtaiset hygieniatuotteet, puhelinkulut, lehtitilaukset, parturipalvelut, jalkahoidot, vaatteet, makeiset ja virvoitusjuomat.

5 Ikäihmisten sosiaalietuudet

5.1 Ikäihmisen sosiaaliturvan muodostuminen

Kansaneläkelaitos (2023) on koontanut tietopakettia, joka kuvastaa vuoden 2021 tilaa ja sitä edeltävien vuosien aikaista kehitystä siitä, miten ikäihmiset ovat hyödyntäneet Kelan etuuksia (Kela 2023b). Kuvio 3 havainnollistaa eri osa-alueita, mistä ikäihmisen sosiaaliturva muodostuu. Sisäkehällä on sosiaali- ja terveyspalvelut, jotka kuuluvat hyvinvointialueiden vastuulla oleviin palveluihin.

Kuvio 3. Ikäihmisen keskeinen sosiaaliturva (Kela 2023c).

Ulkokehällä on kuvattuna Kelan tarjoamat ikäihmisten etuudet. Tilastoista käy ilmi, että vuonna 2021 joka neljäs ikäihminen on saanut Kelalta sairausvakuutuslain mukaisia matkakorvauksia. Kaikista perustoimeentulotukea hakeneista vain 4,1 prosenttia oli ikäihmisiä. Tällöin tukea yleensä haettiin terveystermien kautta. Asumismenoihin tukea haettiin harvemmin, koska eläkkeensaajan asumistuki on yleistä asumistukea kattavampi. Eläkkeensaajan asumistukea sai vuonna 2021 joka kymmenes ikäihminen. Hoitotukea on eniten haettu muistisairauksien vuoksi. (Kela 2023b.)

5.2 Elämäntilanteeseen liittyvä etuudet

Pitkäaikaisessa laitoshoidossa asuville Kansaneläkelaitos voi maksaa kansaneläkettä, takuueläkettä, eläkkeensaajan hoitotukea sekä rintamalisää. Lisäksi asumismenoihin voi hakea eläkkeensaajan asumistukea, lääkekuluihin lääkekorvausta ja terveydenhuollon matkoihin matkakorvausta. (Raskinen 2023.) Vanhuuseläkkeeseen ovat oikeutettuja 65 vuotta täyttäneet Suomessa asuvat tai vähintään kolme vuotta Suomessa asuneet henkilöt. Vanhuuseläke voi koostua pelkästään kansaneläkkeestä tai työeläkkeestä tai molemmista edellä mainituista. (Kela 2023d.) Tuloraja, jonka ylittänyt yksinasuva ei enää saa kansaneläkettä on 1601,21 euroa ja parisuhteessa olevalla 1434,88 euroa kuukaudessa. Oikeus täysimääräiseen eläkkeeseen syntyy, kun saajan bruttotulot jäävät alle 65,62 euron kuukaudessa. Täysimääräinen kansaneläke vuonna 2024 on yksinasuvalle 775,70 euroa kuukaudessa ja parisuhteessa olevalle 692,54 euroa kuukaudessa. Kansaneläkkeen määrään vaikuttavat verot vähentämättä lähes kaikki lakisääteiset työeläkkeet ja korvaukset. Muilla tuloilla ja omaisuudella sekä puolison tuloilla ei ole vaikutusta etuuden määrään. (Kela 2024a.)

Kansaneläkettä voi hakea OmaKelan kautta sähköisesti, Kelasta suullisesti palvelupisteeltä tai palvelunumerosta 020 692 202 tai täyttämällä Kelan ja työeläkelaitosten yhteisen lomakkeen ETK/Kela 70001 ja toimittamalla sen Kelaan. Tukea voi hakea takautuvasti kuuden kuukauden ajalta. Kansaneläkkeen maksupäivä on kuukauden 7. päivä tai sitä edeltävä pankkipäivä. (Kela 2024b.)

Suomessa asuvalle henkilölle on määritelty vähimmäiseläke, eli takuueläke, jonka verran jokaisen eläkkeeseen oikeutetun henkilön tulisi vähintään kuukaudessa saada. Tuloraja, jonka ylittyä takuueläkettä ei enää saa, on vuonna 2024 968,70 euroa kuukaudessa. Täysimääräinen takuueläke on 976,59 euroa kuukaudessa. Takuueläkettä ei makseta, jos sen ja muiden eläkkeiden erotus jää pienemmäksi kuin 7,90 euroa kuukaudessa. Takuueläkkeeseen eivät vaikuta esimerkiksi eläkettä saavan hoitotuki, rintamalisä, omaisuus tai pääomatulot. Takuueläke katsotaan asumistuen määräytymisessä samalla lailla tuloksi kuin muutkin eläkkeet veroja vähentämättä. (Kela 2024c.)

Takuueläkettä voi hakea OmaKelan kautta sähköisesti, tai täyttämällä Kelan lomakkeen Takuueläke GE 1. Tukea voi hakea takautuvasti kuuden kuukauden ajalta. Tuen maksupäivä on kuukauden 22. päivä tai sitä edeltävä pankkipäivä. (Kela 2024d.)

Veteraaneille on lisäksi omat etuutensa. Henkilö, jolle on myönnetty rintamasotilastunnus, rintamapalvelustunnus, rintamatunnus tai joka on todistetusti osallistunut miinanraivaukseen vuosina 1945–1952 on oikeutettu rintamalisään. Rintamalisään eivät vaikuta saajan tulot tai omaisuus, eikä sitä huomioida tulona asiakasmaksuja määriteltäessä. Rintamalisä on verotonta tuloa ja sen suuruus vuonna 2024 on 146,28 euroa kuukaudessa. (Kela 2024e.)

Ylimääräinen rintamalisä on tarkoitettu Suomessa asuville rintamalisää ja kansaneläkettä saaville asiakkaille. Sen suuruus on 25–45 prosenttia 106,88 euroa kuukaudessa ylittävältä osalta kansaneläkkeestä. Suurin mahdollinen lisämäärä on yksin asuvalle 300,97 euroa kuukaudessa ja parisuhteessa olevalle 263,55 euroa kuukaudessa vuonna 2024. (Kela 2024f.) Ylimääräistä rintamalisää ja korotettua tai ylintä eläkettä saavan hoitotukea saava voi saada lisäksi veteraanilisää. Sen määrä on 125,79 euroa kuukaudessa. Veteraanilisää ei tarvitse erikseen hakea, eikä siitä tarvitse maksaa veroa. (Kela 2024g.)

5.3 Arkeen liittyvät sosiaalietuudet

Palvelutalossa asuva ikäihminen voi saada vuokramenoihinsa eläkkeensaajan asumistukea. Asumistuki on 85 prosenttia huomioon otettavista asumismenoista. Tuesta vähennetään perusomavastuu, joka on 56,78 euroa kuukaudessa ja vuodessa 681,39 euroa vuonna 2024. Tulorajan ylittävältä osalta lisäomavastuu on 41,3 prosenttia. Yksinasuvalla tuloraja on 10 280 euroa ja parisuhteessa olevalla 14 746 euroa tai 16 783 euroa vuodessa riippuen puolison oikeudesta asumistukeen. Asumistuki on verotonta tuloa. Pienin maksettava määrä yksinasuvalle on 7,46 euroa kuukaudessa. (Kela 2024h.) Asumistuen määrän voi laskea kaavalla (Kela 2024h):

$$0,85 \times (\text{huomioonotettavat asumismenot} - (\text{perusomavastuu} + \text{mahdollinen lisäomavastuu})).$$

Eläkkeensaajan asumistukeen ei tehdä indeksitarkistuksia eikä vuosittain aiemmin tehtyjä lämmitys-, vesi- ja kunnossapitokustannuksia ja asumismenojen enimmäismääriä tarkisteta vuosina 2024–2027 (Kela 2023a).

Eläkkeensaajan asumistukea voi hakea OmaKelan kautta sähköisesti tai täyttämällä Kelan lomakkeen Eläkkeensaajan asumistuki AE 1. Tukea voi hakea takautuvasti kuuden kuukauden ajalta. Asumistuen maksupäivä on kuukauden 4. päivä tai sitä edeltävä pankkipäivä. (Kela 2024i.)

Eläkettä saavan hoitotuki on porrastettu kolmeen luokkaan avun, ohjauksen ja valvonnan tarpeen perusteella. Tuki etenee perushoitotuesta korotettuun hoitotukeen ja vaativimmissa tapauksissa ylimpään hoitotukeen (kuvio 4). Hoitotukea ei voi saada pelkästään alentuneen toimintakyvyn vuoksi, vaan taustalla tulee olla sairaus tai vamma, joka on heikentänyt toimintakykyä vähintään yhden vuoden ajan. Asiakkaan saama hoitotuki on verotonta tuloa, eikä muut tulot tai omaisuus vaikuta sen määrään. Hoitotuesta vähennetään vain saman vamman tai sairauden perusteella maksettu etuus, hoitotuki tai haittalisä. (Kela 2023e.)

Kuvio 4. Hoitotuen maksuluokan määräytyminen (Kela 2023e; Kela 2024j).

Vuonna 2024 perushoitotuki on 83,34 euroa kuukaudessa. Perushoitotukea saava saattaa tarvita apua päivittäisessä peseytymisessä, pukeutumisessa tai esimerkiksi turvallisen lääkehoidon toteuttamisessa. Korotettua hoitotukea saava tarvitsee päivittäin apua useissa henkilökohtaisissa toiminnoissa. Hän tarvitsee paljon säännöllistä valvontaa ja ohjausta. Asiakas voi hakea korotettua hoitotukea, jos asiakkaalla on ylimääräisiä jatkuvia erityiskustannuksia vähintään korotetun hoitotuen verran. Asiakkaalla tulee olla jo ennestään päätös perushoitotuesta. Korotettu hoitotuki on 181,56 euroa kuukaudessa. Ylin hoitotuki myönnetään asiakkaalle, joka tarvitsee ympärivuorokautista hoitoa ja valvontaa. Tällöin asiakas pärjää itsenäisesti vain hyvin lyhyitä aikoja ja on pääosin vuoteeseen hoidettava. Ylin hoitotuki on 383,92 euroa kuukaudessa. (Kela 2024j.)

Hoitotukea voi hakea OmaKelan kautta sähköisesti, tai täyttämällä Kelan lomakkeen Eläkettä saavan hoitotuki EV 256. Tukea voi hakea takautuvasti kuuden kuukauden ajalta. Hoitotuen maksupäivä on kuukauden 7. päivä tai sitä edeltävä pankkipäivä. (Kela 2024k.)

Kelan korvausjärjestelmään kuuluvista reseptivalmisteista voi saada lääkekorvausta suoraan apteekista, kun kalenterivuositainen 50 euron omavastuu korvausjärjestelmään kuuluvista lääkkeistä on täyttynyt. Peruskorvaus on 40

prosenttia lääkkeen viitehinnasta. Lisäksi voi saada alempaa erityiskorvausta, joka on 65 prosenttia tai ylempää erityiskorvausta, joka on 100 prosenttia lääkkeen viitehinnasta. Jälkimmäisessä tapauksessa tulee asiakkaan maksaa omavastuuta 4,50 euroa jokaista reseptilääkettä kohden. Viitehintaisten lääkkeillä on vuosiomavastuu, joka on 626,94 euroa vuonna 2024. Vuosiomaavastuun ylityttä asiakas maksaa 2,50 euroa jokaisesta lääkkeestä jokaista ostokertaa kohden. (Kela 2024l.)

Kelan matkakorvausta voi saada matkustaessa julkiseen tai yksityiseen terveydenhuoltoon sairauden vuoksi. Matkakorvausta voi saada myös matkasta kuntoutukseen, jos kuntoutukseen on Kelan tai julkisen terveydenhuollon kuntoutuspäätös. Jos asiakkaalla on oikeus saattajaan, Kela korvaa myös saattajan matkan. Asiakas maksaa jokaisesta yhdensuuntaisesta matkasta enintään 25 euron omavastuuosuuden. Koko vuoden ajalta omavastuu on 300 euroa, jonka jälkeen omavastuuosuutta ei tarvitse enää maksaa. Jälkikäteen korvausta taksi- kyydistä ei voi hakea. Sovitulle käynnille mentäessä matka tulee tilata viimeistään matkaa edeltävänä päivänä klo 14:ään mennessä. Matkustettaessa julkisella kulkuneuvolla tai omalla autolla, korvausta haetaan jälkikäteen Kelasta. Asiakas voi tehdä hakemuksen sähköisesti OmaKelan kautta tai täyttämällä Kelan lomakkeen Matkakorvaus SV 4. (Kela 2021.)

Kela-taksin voi tilata Pohjois-Karjalassa Menevä Oy:ltä puhelinnumerosta 0800 02 185 ja DRide Oy:ltä puhelinnumerosta 0800 101 010 (Kela 2023f). Vastaavat tekstiviestinumerot kuulo- ja puhevammaisten tekstiviestipalveluun ovat Menevä Oy:llä 18567 ja DRide Oy:llä 18183 (Kela 2024m).

Pohjois-Karjalan hyvinvointialue Siun sote myöntää asiakasmaksujen alennusta henkilölle, jonka maksukyky on tilapäisesti heikentynyt tavanomaista suurempien sairauskulujen tai muiden vastaavien syiden vuoksi. Asiakasmaksujen maksualennusta ei myönnetä lyhytaikaisesta laitoshoidon maksuista, erikoissairaanhoidon ja avoterveydenhuollon potilasmaksuista. Pitkäaikaisessa laitoshoidossa olevia tulosidonnaisia asiakasmaksuja ei alenneta, jos asiakkaalla on

tiliotteella saldoa yli 3 500 euroa, ellei ole erityistä perustetta hyväksymiselle. (Pohjois-Karjalan hyvinvointialue 2023a.)

Asiakasmaksualennus- tai poistohakemus voi olla vapaamuotoisesti kirjoitettu hakemus, jossa esitetään omin sanoin maksuvapautuksen hakemisen syy. Pohjois-Karjalan hyvinvointialue Siun soten verkkosivuilla on myös valmis asiakasmaksun alennus-/poisto hakemuslomake. Hakemuksen liitteeksi tulee liittää viimeisen kahden kuukauden tiliotteet sekä tositteet kuluista, joiden vuoksi maksualennusta haetaan. Siun soten perimistä laskuista ei tarvitse laittaa laskukoipiota. Liitteinä voi olla esimerkiksi apteekin kooste reseptiostoista vuoden ajalta ja kuitit tai laskut asumismenoista. Hakemuksen voi tehdä sähköisesti Miun palveluiden kautta tai lähettämällä hakemuksen postitse osoitteeseen: Siun soten asiakasmaksupalvelut, Joensuun palvelupiste, Tikkamäentie 16, talo 7, 5. krs, 80210 Joensuu. (Pohjois-Karjalan hyvinvointialue 2023a.)

Yhteisöllisessä tai ympärivuorokautisessa asumisessa olevilla on mahdollisuus hakea Kelalta perustoimeentulotukea. Tällöin asumisen ja elämisen kuluihin tarkoitetut ensisijaiset etuudet, kuten eläkkeensaajan hoitotuki ja asumistuki tulee olla haettuna. Myös mahdollisuus maksuvapautukseen terveydenhuoltomenoista hyvinvointialueelta tulee ensin selvittää. Toimeentulotuki on verotonta tuloa, eikä se vaikuta esimerkiksi eläkkeensaajan asumistuen määrään. Ikäihmiselle tulee jäädä ympärivuorokautisessa asumisessa vähimmäiskäyttövара eli 182 euroa kuukaudessa. (Kela 2024n.)

Toimeentulotukea voi hakea sähköisesti OmaKelassa tai täyttämällä Kelan lomakkeen Toimeentulotuki TO1. Jos hakija on estynyt hakemaan tukea sähköisesti tai lomakkeella, sen voi tehdä suullisesti soittamalla Kelan palvelunumeroon 020 692 207 tai käymällä Kelan palvelupisteessä. (Kela 2024o.)

5.4 Sosiaalisia suhteita tukevat etuudet

Ikäihmisellä on mahdollisuus hyödyntää kotitalousvähennystä palvelutalossa asuessaan kotitalous- hoiva- ja hoitotyöstä, jos siihen ei ole käytettävissä

palveluseteliä. Tyypillisesti tämä tarkoittaa kotitalousvähennyksen hyödyntämistä henkilökohtaisen avustajan palkkaamiseen kaupassa asioinnin turvaksi tai palvelutalon ulkopuoliseen viriketoimintaan, kuten konsertit ja näyttelyt, osallistumisen mahdollistamiseksi. (Verohallinto 2022.) Vuoden 2024 alusta verovähennyksen saa myös kotona annetuista fysioterapia- ja toimintaterapiapalveluista (Verohallinto 2024).

Kotitalousvähennystä voi vuonna 2024 saada maksimissaan 3500 euroa vuodessa. Omavastuuosuus on 100 euroa vuodessa. Ostaessasi palvelun ennakoperintärekisteriin merkityltä yritykseltä, voit vähentää työn osuudesta yhteensä 60 prosenttia. Kotitalousvähennystä voi hakea OmaVero-palvelun kautta tai täyttämällä Verohallinnon sivuilta tulostettavan lomakkeen 14A Kotitalousvähennys yritykselle maksetusta työkorvauksesta. Kotitalousvähennystä voi hakea myös omiin tai puolison vanhempiin kohdistuneesta hoitotyöstä. (Verohallinto 2024.)

Ikäihmisellä katsotaan olevan oikeus käyttää liikkumista tukevia palveluita, jos sairaus tai vamma on aiheuttanut pitkäaikaisen tai pysyvän toimintakyvyn rajoitteen ja sen seurauksena henkilöllä on tarve yksilölliselle avulle ja tuelle. (SHL 1301/2014, 23§.) Oikeus palveluun ei vaadi diagnoosia, eli sairaus tai vamma ei vaikuta palveluiden saamiseen. Palvelu on tulosidonnainen ja sitä myönnetään harkinnanvaraisesti. Taloudellinen varallisuus ei estä palvelun saamista. Ympäri vuorokautisessa palveluasumisessa olevalle myönnetään palvelun perusteiden täytyessä tai harkinnanvaraisesti pääsääntöisesti kaksi yhden suuntaista matkaa kuukaudessa. Liikkumista tukevia palveluita voi hakea sähköisesti Miunpalvelut -järjestelmän kautta tai Siun soten verkkosivuilta tulostettavalla Sosiaalihuoltolain mukaisen liikkumista tukevan kuljetuspalvelun hakemuksella. (Pohjois-Karjalan hyvinvointialue 2024, 2–4.)

Asumispalvelujen hoiva- ja ateriamaksua ei peritä sotainvalideilta ja rintamaveteraaneilta. Veteraaneille ja sotainvalideille on Pohjois-Karjalan hyvinvointialueella käytössä tukipalveluiden palveluseteli, jota veteraani voi hyödyntää asumispalveluissa ulkoiluun, sosiaaliseen kanssakäymiseen tai jalkahoitoon. Rintamaveteraaneilta ja sotainvalideilta ei peritä omavastuuosuutta. Ratkaisevaa on

tukipalveluiden tarpeellisuus. Tuloilla ei ole merkitystä tukipalveluita myönnettäessä. (Pohjois-Karjalan hyvinvointialue 2023b, 4.) Lisäksi 1.4.2024 alkaen so-
tainvalideille, jotka vammautuivat Suomen sotien takia vuosina 1939—1945,
korvataan asumispalveluissa myös vuokran osuus kokonaisuudessaan (Ruoko-
lainen 2024).

6 Aiempia opinnäytetöitä ja tutkimuksia

Asikainen (2013) on tehnyt Diakonia-ammattikorkeakoulussa opinnäytetyönään Saariston hoivakeskuksen henkilökunnalle suunnatun oppaan ikääntyneiden sosiaalisista etuuksista tehostetussa palveluasumisessa. Opinnäytetyön teoria-
osuudessa on keskitytty sosiaalietuuksien lisäksi gerontologiseen sosiaalityö-
hön, palveluohjaukseen ja ikääntyneiden hoitoa ohjaaviin lakeihin. Opinnäytetyö
on ollut kehittämispainotteinen työ, jonka tavoitteena on ollut lisätä hoitohenkilö-
kunnan tietoisuutta ikäihmisille tarkoitetuista Kelan etuuksista. Oppaan avulla
hoitohenkilökunta on pystynyt tarkistamaan, ovatko asukkaan sosiaaliset etuu-
det ajan tasalla ja miten etuuksia haetaan. Oppaaseen on sisällytetty lisäksi tie-
toa pitkäaikaisen laitoshoidon maksuista sekä kuljetus- ja apuvälinepalveluista.

Opas on laadittu raporttimuotoon ja sen laatimista varten on kerätty taustatietoa
hoitohenkilökunnalta lomakekyselyn muodossa. Henkilökunnalta on kysytty,
ovatko he tarvinneet tietoutta sosiaalietuuksista omassa työssään ja mistä
etuuksista he tarvitsisivat lisätietoa. Oppaan valmistumisen jälkeen Asikainen
on kerännyt palautteen oppaan hyödyllisyydestä ja henkilökunnan lisäinformaa-
tion tarpeesta. Opas on koettu tarpeelliseksi ja nopeaksi tavaksi tarkistaa etuuk-
sien myöntämiskriteereitä ja maksuluokkia. (Asikainen 2013.)

Tolppanen ja Kuusisto (2020) ovat tehneet toiminnallisen opinnäytetyön sosiaa-
liohjauksesta Kymsoten ikäihmisten tehostetussa palveluasumisen yksikössä
Kotkansaaren City-kodissa. Kymsoten ikäihmisten palvelupäällikkö koki tärke-
äksi, että ikäihmisten asumisyksikköihin saadaan sosiaalialan osaamista. Sosi-
aali- ja terveystyöpalveluiden kuntayhtymän Kymsoten rakennemuutoksen myötä

tehostetun palveluasumisen yksiköihin oli tullut tarvetta etuuksiin ja sosiaaliturvaan liittyvälle neuvonnalle, ohjaukselle ja tiedotukselle. Sosiaaliohjaajan tehtävät siirtyivät palveluesimiehille ja hoitohenkilöstölle, johon heillä ei ollut riittävää osaamista ja koulutusta.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa on käsitelty sosiaaliohjausta, edunvalvontaa, sosiaaliturvaa ja tehostettua palveluasumista. Kehittämistyössä on hyödynnetty erilaisia tiedonkeruumenetelmiä, kuten Webropol-kyselyä ja teemahaastattelua. Tuotoksena on syntynyt verkko-opas, joka on tarkoitettu yksikön hoitohenkilökunnalle arjen työvälineeksi. Tolppanen ja Kuusisto korostavat, että oppaan käytettävyyden kannalta olisi tärkeää, että sitä päivitetäisiin työyhteisössä aina etuuksissa tapahtuvien muutosten tullessa. (Tolppanen & Kuusisto 2020.)

Pekkanen (2023) Lapin yliopistosta on tutkinut pro gradu -tutkielmassaan sosiaaliturvauudistuksen vaikutuksia hyvinvoinnin edistämiseen. Tutkielmassaan Pekkanen on keskittynyt tarkastelemaan sosiaaliturvauudistuksen vaikutuksia yksilön hyvinvointiin lähestymällä aihetta rahamääräisten tai niihin rinnastettavien sosiaalietuuksien kautta. (Pekkanen 2023, 2.)

Pekkanen on tuonut esille, miten nykyinen sosiaaliturvajärjestelmä on hyvin vaikea hahmottaa, koska etuusjärjestelmä on pirstaleinen ja moniosainen. Etuuksien yhteensovittaminen voi olla haastavaa ja kokonaisuutta on vaikea hahmottaa. (Pekkanen 2023, 21.) Sosiaaliturvauudistuksen tarkoituksena on luoda muun muassa selkeä ja toimiva kokonaisuus ja lisätä tietoa ja tietoisuutta sosiaaliturvasta. Uudistuksen tavoitteena on myös turvata entistä paremmin sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja toimeentulo yksilön kohdatessa sosiaalisia riskejä. (Pekkanen 2023, 22.)

Pekkanen (2023) on todennut sosiaaliturvalla olevan suuri merkitys yksilön hyvinvoinnille. Yksilön hyvinvoinnin kannalta pelkkien elämän perusedellytysten turvaaminen ei tyydytä yksilön kaikkia perustarpeita, vaan rahaa tarvitaan myös muiden tarpeiden tyydyttämiseen. Taloudellinen epävarmuus aiheuttaa stressiä ja heikentää jo hauraassa asemassa olevan hyvinvointia entisestään. (Pekkanen 2023, 57.)

Ruotsissa Engström, Forsell, Hagen ja Stefánsson (2019) ovat tehneet kenttä-tutkimusta asumistuesta lähetetyn tietokirjeen vaikutuksesta eläkkeensaajien asumistuen hakemiseen. Eläkeläisille oli lähetetty neljällä eri tavalla laadittua tietokirjettä. Jokainen sai vain yhden etuudesta kertovan kirjeen. Osa kirjeistä sisälsi perustietoa asumistuesta, osaan kirjeistä oli lisätty tietoa hakukelpoisuudesta. Tutkimuksen vertailuryhmälle ei lähetetty tiedotekirjettä lainkaan. Tutkimukset osoittivat, että yksinkertaisella tavalla laaditulla tiedotekirjeellä on merkittävä vaikutus asumistukihakemusten kasvuun. Otos tutkimuksessa oli 96 481. (Engström ym. 2019, 1353–1354, 1369.)

7 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

7.1 Toimeksiantaja

Toimeksiantajana opinnäytetyössäni oli Pohjois-Karjalan hyvinvointialue Siun soten Tohmajärven ikäihmisten palveluasumisen yksiköt. Hyvinvointialue Siun sotella on Tohmajärvellä kolme ikäihmisille suunnattua asumisyksikköä, joissa on asukaspaikkoja yhteensä 58. Yksiköistä kaksi on pääosin ympärivuorokautista palveluasumista tarjoavia yksiköitä ja yksi yhteisöllisen asumisen yksikkö.

7.2 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tuotos

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena oli parantaa yhteisöllisessä asumisessa tai ympärivuorokautisessa palveluasumisessa olevien asukkaiden asioidenhoitajien ja hoivahenkilökunnan tietämystä haettavissa olevista sosiaalietuuksista. Tavoitteena oli mahdollistaa asukkaalle asianhoitajan ajantasaista ja tarkoituksenmukaista tiedonsaantia asukkaalle suunnatuista etuuksista sekä tuista.

Opinnäytetyöni tuotoksena syntyy opas sosiaalietuuksista yhteisöllisessä asumisessa ja ympärivuorokautisessa palveluasumisessa. Opas toimii tiedonlähteenä sekä asukkaiden asioidenhoitajille, että yksikössä työskentelevälle hoiva-henkilökunnalle. Oppaan myötä tietoisuus erilaisista sosiaalietuuksista voi lisääntyä, ja niitä voidaan hakea asukkaalle oikea-aikaisesti. Tämä tukee asukkaan hyvinvointia, koska rahaa voi jäädä enemmän käytettäväksi palveluihin ja virikkeisiin, jotka jäävät hoitomaksun ulkopuolelle, kuten esimerkiksi parturikampaamopalvelut, jalkahoito sekä sanoma- ja aikakauslehtitilaukset.

8 Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat

8.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallisessa opinnäytetyössä yhdistyvät käytännön toteutus ja oman asiantuntijuuden osoittaminen raportoimalla. Toiminnallinen opinnäytetyö on ammatillisen kentän kehittämistyötä. (Kostamo, Airaksinen & Vilkka 2022, 12.) Tuotoksena toiminnallisesta opinnäytetyöstä voi syntyä esimerkiksi ammatilliseen käytäntöön tarkoitettu opas tai toimintamalli (Vilkka & Airaksinen 2003, 9).

Toiminnallisessa opinnäytetyössä keskeisessä asemassa ovat kehittämistyön eri vaiheissa mukana olevat toimijat. Kehittämistyön onnistumisen edellytyksenä on aktiivinen yhteistyö toimijoiden kanssa keskustellen, arvioiden, saaden ja antaen palautetta, jotta tuotos vastaisi työelämän tarpeeseen. (Salonen 2013, 6.) Toimeksiantajan mukana olo opinnäytetyön prosessissa opettaa opiskelijalle projektityön hallintaa ja tukee opiskelijan ammatillista kasvua (Vilkka & Airaksinen 2003, 17).

Toiminnallisen opinnäytetyön laatiminen alkaa aiheanalyysistä. Aiheen tulisi tuoda esille opiskelijan parasta tietotaitoa ja kiinnostusta aiheeseen sekä olla ajankohtainen ja tulevaisuuteen tähtäävä, jolloin se herättää kiinnostusta myös mahdollisessa toimeksiantajassa. (Vilkka & Airaksinen 2003, 23–24.) Aiheanalyysin jälkeen laaditaan toimintasuunnitelma, jonka tarkoituksena on kirkastaa

opinnäytetyön idea ja tarkoitus. Aihetta rajataan opinnäytetyön tehtäväkuvaan vastaavaksi vastaamalla kysymyksiin: mitä tehdään, miten tehdään ja miksi tehdään. Toimintasuunnitelmaan laaditaan aikatauluselitys sekä selvitys mahdollisista opinnäytetyön toteuttamiseen liittyvistä kustannuksista. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 26–29.)

Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa materiaalia käytettäväksi tai tuottaa osallistavaa toimintaa tiettyä asiakasryhmää ajatellen. Tämän vuoksi opinnäytetyön kohderyhmän valinta ja sen rajaus on tärkeää, koska se luo osaltaan raamit toiminnalliselle opinnäytetyölle. Kohderyhmän rajaukseen vaikuttaa oleellisesti toimeksiantajan toiveet ja tavoitteet tuotoksesta ja sen hyödynnettävyydestä. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 38–40.)

Toiminnalliseen opinnäytetyöhön kuuluu oleellisena osana tietoperusta ja teoreettinen viitekehys. Pelkkä tuotos ei riitä opinnäytetyöksi. Opinnäytetyössä tulisi käyttää keskeisiä alan teorioita ja niistä nousevia käsitteitä ja peilata niitä omiin valintoihin ja ammatilliseen käytäntöön. Opinnäytetyöpäiväkirjan pito voi auttaa jäsentämään ja hahmottamaan opinnäytetyön tietoperustaa ja teoreettista viitekehystä. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 41–43.)

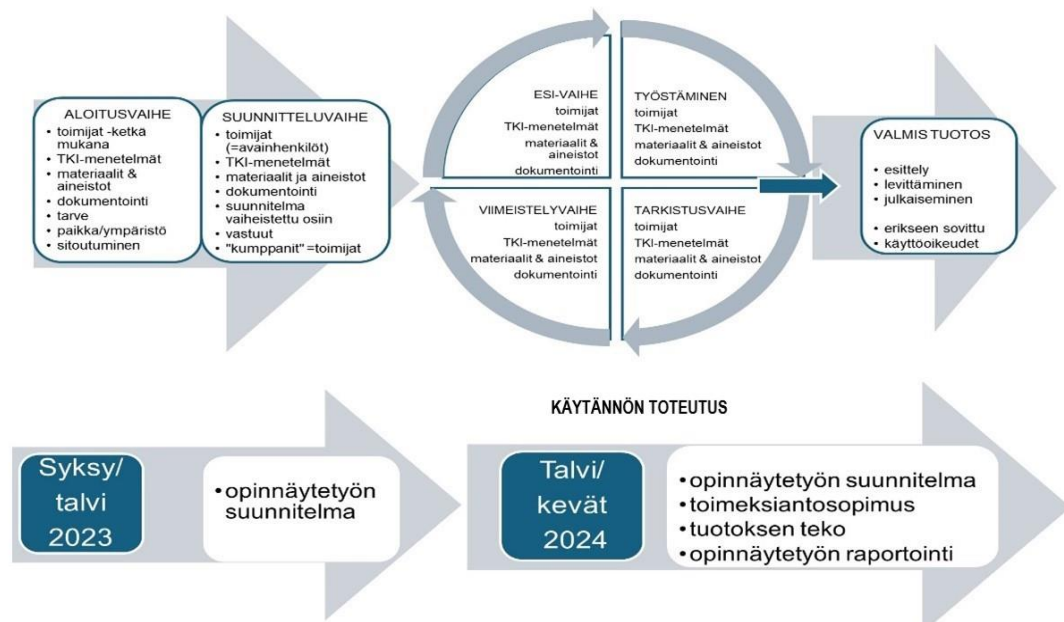
Toiminnallisen opinnäytetyön tuotokselle tehdään tutkimuksellinen selvitys. Tämä tarkoittaa selvitystä, miten aineisto tuotokseen on kerätty, miten aineistoa on analysoitu ja miten tuotos on toteutettu. Toiminnallisessa opinnäytetyössä ei vaadita samantasoista kerätyn aineiston analyysiä kuin tutkimuksellisessa opinnäytetyössä. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 56–57.)

Opinnäytetyön aihe heräsi työelämässä kohtaamasta tarpeesta ikäihmisten taloudelliselle tuelle heidän kokonaisvaltaisen hyvinvointinsa turvaamiseksi. Toiminnallinen opinnäytetyö antoi mahdollisuuden laatia opas ikäihmisille saatavilla olevista sosiaalietuuksista. Opas voi toimia lisäksi työkaluna hoivahenkilökunnalle, jotta he voivat opastaa tarvittaessa asioidenhoitajia oikeiden etuuksien äärelle. Opas vastaa työelämän soveltavan tutkimuksen tavoitteeseen, jolla pyritään saavuttamaan käytännöllistä hyötyä (Vilkkä 2021, 19). Tässä tapauksessa

hyötynä oli, että asukkaan etuuksista huolehtivilla henkilöillä on tieto asukkaalle kuuluvista tuista oikea-aikaisesti.

8.2 Konstruktivistinen malli

Opinnäytetyössä on käytetty prosessia ohjaavana mallina yhteisöllisyyttä ja osallistavuutta korostavaa Salosen konstruktivistista mallia (kuvio 5). Konstruktivistisessa mallissa yhdistyvät suoraviivaisen lineaarisen mallin ja sykleittäin etenevän spiraalimallin vahvuudet ja kehittämistoiminnan logiikka. Konstruktivistisessa mallissa arvioinnilla ja inhimillisillä tekijöillä on oma merkityksensä, jotka täytyvät ottaa koko opinnäytetyöprosessin ajan huomioon. Oppaan laatiminen vaatii tasavertaista ja vuorovaikutteista keskustelua toimeksiantajan ja opasta käyttävien kanssa, jotta opas valmistuttuaan palvelisi parhaiten tarkoitustaan. (Salonen 2013, 15–16.)

Kuvio 5. Opinnäytetyön prosessi Salosen konstruktivistista mallia mukailien (Salonen 2012, 20).

Valitsin opinnäytetyöni ohjaavaksi malliksi konstruktivistisen mallin, koska mallissa korostuu osallistava ja yhteisöllinen näkökulma sekä jatkuva arviointi. Opinnäytetyöni tuotos vastaa työelämästä lähtöisin olevaan tarpeeseen. Tällöin toimeksiantajan osallistuminen opinnäytetyön tuotoksen sisällön suunnitteluun

ja arviointiin on tärkeää, jotta tuotos vastaisi mahdollisimman hyvin organisaation vaatimuksia. Yksiköiden henkilökunnan sekä asukkaiden asioidenhoitajien osallistaminen on arvioinnissa ensiarvoista, jotta tuotos palvelisi parhaiten varsinaista käyttäjäryhmäänsä.

8.3 Tiedonhankinnan, osallistamisen ja arvioinnin menetelmät

Kuvatakseen opinnäytetyön toimintaympäristöä riittävän selkeästi, täytyy ensin perehtyä alan tutkimusmateriaaleihin. Tutkimusmateriaalien kautta tutustutaan ilmiöön ja käsitteisiin sekä luodaan näkökulma, josta aihetta opinnäytetyössä lähestytään. Tutkimusmateriaaleihin perehtyminen auttaa aiheen rajaamisessa ja antaa ennakkotietoa tutkimuksen edetessä tulevista käytännön asioista ja mahdollisista ongelmakohtista. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009,110.) Toiminnallisen opinnäytetyöni aiheen varmistuttua aloitin kokoamaan materiaalia opinnäytetyön tietoperustaa varten.

Opinnäytetyöpäiväkirjaan kirjataan ylös omaa pohdintaa ja ideointiprosessia opinnäytetyön aiheeseen liittyen. Päiväkirjaan kirjataan kaikki muutokset, jotka tulevat alkuperäiseen opinnäytetyön suunnitelmaan. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 19–20.) Oppimispäiväkirjaa voi hyödyntää pohtiessa työn luotettavuutta, jota tieteellisessä työssä tarkastellaan tehdyn dokumentoinnin perusteella (Kananen 2010, 29). Pidin koko opinnäytetyöprosessin ajan opinnäytetyöpäiväkirjaa. Opinnäytetyöpäiväkirjan pitäminen helpotti raportointivaiheessa opinnäytetyöprosessin etenemisen kuvaamista. Siihen oli nopea kirjoittaa ylös oivalluksia opinnäytetyöhön liittyen. Opinnäytetyöpäiväkirja auttoi myös reflektoinnissa, koska tein opinnäytetyötäni yksin, eikä ollut paria, jonka kanssa työstä olisi voinut keskustella.

Dialogisen vuorovaikutuksen tavoitteena on laajentaa yhteistä tilaa ja ymmärrystä molempipuolisen kuuntelun, huomioon ottamisen ja kunnioittamisen keinoin. Dialogisessa vuorovaikutuksessa ohjaaja heijastaa ohjattavan vuoroja ja monologiset puheenvuorot alkavat nivoutua yhteen ja niistä muodostuu kuuntelemisen ja vuoropuhelun myötä yhtenäinen käsitys asiasta (Vänskä,

Laitinen-Väänänen, Kettunen & Mäkelä 2011, 58–60). Opinnäytetyön aiheen rajauksesta kävin dialogia toimeksiantajani ja opinnäytetyön ohjaajani kanssa. Pohdimme toimeksiantajan kanssa yhdessä, mitä etuuksia oppaaseen olisi hyvä ottaa mukaan. Teimme rajausta vielä lisää oppaan laatimisen aikana. Keskustelun tuloksena jätimme oppaasta pois osan palveluseleleistä, koska ne tulevat automaattisesti asukkaan hyödynnettäväksi ilman erillistä hakemusta.

Varsinaisen tiedonkeruumenetelmän valintaan vaikuttaa oleellisesti se, mitä tietoa tarvitaan ja keneltä tai mistä tietoa lähdetään hakemaan. Menetelmänä voidaan käyttää esimerkiksi haastattelua, kyselylomakkeita ja suoraa havainnointia. (Hirsjärvi ym. 2009,184–185.) Haastattelijan tehtävänä on edistää osallistujien aktiivista osallistumista ja erilaisten näkökulmien esille tuomista (Pietilä 2017, luku 4). Kyselylomakkeen etuna on, että sen avulla voidaan tavoittaa useampia henkilöitä ja voidaan kysyä useampaa asiaa. Hyvin suunniteltu lomake mahdollistaa aineiston sujuvan analysoinnin tietokoneen avulla. (Hirsjärvi ym. 2009,194.)

Tietoa opinnäytetyöni tuotokseen hain Kansaneläkelaitoksen, Pohjois-Karjalan hyvinvointialue Siun soten, Verohallinnon, Finlexin, Sosiaali- ja terveysministeriön sekä Valtiovarainministeriön verkkosivuilta. Lisäksi hyödynsin puhelin- ja chat -palveluita tiedon hankinnassa oppaan laatimista varten. Oppaaseen liittyvässä tiedonhankinnassa on hyödynnetty paljon eri instanssien verkkosivuja, koska sieltä on löytynyt tuorein ja ajankohtaisin tieto. Painetuissa julkaisuissa etuuksiin liittyvä tieto saattoi olla jo vanhentunutta. Jotta opas palvelisi mahdollisimman hyvin kohderyhmäänsä, keräsin dialogisen keskustelun sekä ryhmäkeskustelujen avulla tietoa, miten laatimani opas palvelee tiedonlähteenä kohderyhmäänsä. Ryhmäkeskusteluun osallistuville olin laatinut saatekirjeen, jonka toimitin hoivayksikköön oppaan mukana (liite 1).

Pyysin nykyisten asukkaiden läheisiltä ja henkilökunnalta mielipiteitä oppaan luettavuudesta, selkeydestä ja ajankohtaisuudesta sekä muista mahdollisista parannusehdotuksista. Ryhmäkeskusteluilla en tavoittanut koko henkilökuntaa, mutta sen kautta sain hyödyllistä tietoa oppaan käytettävyydestä työkaluna

palveluohjauksessa. Ryhmäkeskustelu meni sujuvasti keskustellen, laatimaani keskustelurunkoa mukaillen (liite 2).

Arvioinnissa keskeistä on reflektointi toimeksiantajan ja ohjaavan opettajan kanssa. Dialogisen vuorovaikutusorientaation vastavuoroisuus kuuntelemisessa ja puhumisessa mahdollistaa reflektion. Dialogissa ohjaajan ja ohjattavan työskentely on avointa ja läpinäkyvää. Tavoitteet ovat asetettu yhdessä ja ne perustuvat ohjattavan sen hetkiseen tilanteeseen, mahdollisuuksiin ja valintoihin. Tällöin ne ovat ohjattavalle merkityksellisiä ja realistisesti toteutettavissa olevia. (Vänskä ym. 2011, 59–60.) Arvioinnissa keskustellaan opinnäytetyön prosessin alussa tavoitteiden asettamisesta ja menetelmistä, millä niitä pyritään saavuttamaan. Arvioinnissa keskustellaan opinnäytetyön prosessin alussa tavoitteiden asettamisesta ja menetelmistä, millä niitä pyritään saavuttamaan. Opinnäytetyöpajassa sain ohjaavalta opettajalta hyviä kommentteja siitä, miten opinnäytetyön tietopohjaa voisi vielä laajentaa ja tuoda enemmän sosionomin näkemystä esille.

9 Opinnäytetyön prosessi

9.1 Aloitus- ja suunnitteluvaihe

Aloitusvaiheessa laaditaan raamit kehittämistyölle. Tällöin määritellään kehittämisen tarve, alustava kehittämistehtävä, toimintaympäristö sekä mukana olevat toimijat sekä heidän roolinsa ja sitoutumisensa kehittämistyöhön. Työskentelyn onnistumisen kannalta tärkeät asiat keskustellaan auki. Kehittämistehtävää rajataan ja pyritään löytämään tehtävän ydin, johon halutaan kehittämistyössä tarttua. (Salonen 2013, 17.) Keskustelin elokuun 2023 alussa toimeksiantajani kanssa siitä, miten hajanaisesti tietoa on saatavilla erilaisista sosiaalietuuksista, joita ikäihmisille on olemassa. Ajatuksenani oli tehdä kaiken kattava opas, joka sisältäisi kaikki oleelliset asiat yhteisölliseen asumiseen tai ympärivuorokautiseen palveluasumiseen tulevalle. Opasta oli tarkoitus jakaa sekä paperisena että sähköisenä qr-koodin kautta. Sähköisessä versiossa on se etu, että tieto on

nopeasti päivitettävissä ajantasaiseksi. Oppaan jakaminen qr-koodin kautta jäi pois toimeksiantajan organisaation toiveesta. Opas sisältäisi tietoa, joka vanhe-
nee nopeasti ja vanhentunutta tietoa on vaikea Internetistä poistaa.

Suunnitteluvaiheessa kehittämishanke dokumentoidaan, eli laaditaan kirjallinen kehittämissuunnitelma. Kehittämissuunnitelma voi olla esimerkiksi opinnäyte-
työn suunnitelma, tutkimussuunnitelma tai projektisuunnitelma. Tärkeintä on, että kehittämissuunnitelmaan kirjataan kaikki, mikä sillä hetkellä on tiedossa ke-
hittämistyöstä. Aloitus- ja suunnitteluvaiheessa kehityshanketta ei voida vielä tarkkaan suunnitella, koska siihen sisältyy paljon epävarmuutta. On kuitenkin tärkeää, että jokaisen toimijan tehtävät ja vastuut ovat mahdollisimman tarkasti sen hetkisen tietämyksen mukaan määritelty. (Salonen 2013, 17.)

Opinnäytetyöprosessini käynnistyi virallisesti elokuun lopussa 2023 aihe-ehdo-
tuksella. Alkuvaiheessa aiheeni käsitti sekä ikäihmisten sosiaalietuudet, palvelut ja hoivakodin arjen. Aloittaessani tutustumaan olemassa oleviin sosiaalietuuk-
siin, huomasin aiheen jo siinä vaiheessa niin laajaksi, että minun täytyi tehdä ra-
jauksia. Työmäärä olisi alkuperäisellä idealla ylittänyt reilusti opinnäytetyön 15 opintopisteen laajuuden, joten aihetta täytyi rajata. Keskustelin aiheen rajauk-
sesta toimeksiantajani kanssa. Tässä vaiheessa rajauksen jälkeen sosiaa-
lietuuksien lisäksi mukana oli vielä edunvalvonta, mutta etuuksien määrän li-
sääntyessä rajasin edunvalvonnankin pois opinnäytetyöstäni.

Puhuimme toimeksiantajan kanssa erilaisista tavoista osallistaa henkilökuntaa ja nykyisten asukkaiden asioidenhoitajia, jotta opas palvelisi parhaiten kohde-
ryhmäänsä. Toimeksiantajalla ei ollut erityistoiveita oppaan suhteen, joten sain luvan suunnitella sen mieleisekseni. Suunnitteluvaiheessa laadin opinnäytetyön suunnitelman, johon pyrin kirkastamaan opinnäytetyöni tavoitteen ja tarkoituk-
sen. Suunnitelmassa esittelin opinnäytetyöni tietoperustan sekä menetelmät, joita tulisin soveltamaan varsinaisesta opinnäytetyötäni tehdessä. Laadin lisäksi itselleni aikataulurungon, jossa opinnäytetyöni tulisi edetä (taulukko 2).

vaihe	ajankohta
aihe-ehdotus	elokuu 2023
teoriatietoon tutustuminen	elo- lokakuu 2023
opinnäytetyön suunnitelman laadinta	syys- joulukuu 2023
toimeksiantosopimuksen solmiminen	tammikuu 2024
oppaan laatiminen	tammi- huhtikuu 2024
palautteen kerääminen, ryhmäkeskustelut	maalis- huhtikuu 2024
vaadittavien muutosten tekeminen	maalis- huhtikuu 2024
opinnäytetyön raportin kirjoittaminen	maalis- toukokuu 2024

Taulukko 2. Opinnäytetyöprosessin aikataulurunko.

Palautin opinnäytetyösuunnitelmani arvioitavaksi ennen joulua 2023. Tammi-kuun alussa 2024 pidimme opinnäytetyötäni ohjaavan opettajani kanssa palaveria, jossa sain ohjeistusta, miten voisin vielä tarkentaa opinnäytetyöni tarkoitusta. Tavoitteen kirkastamisen myötä muutin vielä opinnäytetyöni osallistavan osuuden suunnitelmaa.

Alkuperäisessä suunnitelmassa olisin kysynyt asioidenhoitajilta ja henkilökunnalta heidän tietämyksensä tasoa ikäihmisten sosiaalietuuksista sekä toiveita, mistä haluttaisiin lisää tietoa. Toisen kyselyn olisin tehnyt oppaan koevedoksen valmistumisen jälkeen. Lopullisessa suunnitelmassa kysyttiin pelkästään asioidenhoitajien ja henkilökunnan arviota oppaan ajankohtaisuudesta, hyödynnettävyydestä ja selkeydestä oppaan koevedoksen valmistuttua. Tällöin osallistava osuus palveli täysin opinnäytetyöni tarkoitusta. Ennen oppaan laatimista tehdyllä kyselyllä ei olisi ollut oppaan sisältöön huomattavaa vaikutusta, koska tarkoitukseni oli esitellä kaikki ikäihmisille tarkoitettut sosiaalietuudet. Opinnäytetyöni suunnitelma hyväksyttiin helmikuun alkupäivinä, jonka jälkeen lähetin sen toimeksiantajalleni tutustuttavaksi.

9.2 Esi- ja toteutusvaihe

Kehittämistyön esivaiheessa tapahtuu siirtyminen opinnäytetyön varsinaiseen työskentely-ympäristöön. Yleensä siirtyminen kehittämisympäristöön tapahtuu

nopeasti suunnitelman hyväksymisen jälkeen. (Salonen 2013, 17.) Esivaiheessa tarkensin toimeksiantajalleni suunnitelmassani esittämät asiat, joiden pohjalta sovimme käytännön asioista.

Esivaihetta seuraa toteutusvaihe, joka on pisin ja vaativin vaihe kehittämistyön vaihe. Toteutusvaiheessa konkretisoituvat kehittämissuunnitelmassa kirjatut tekijät, kuten esimerkiksi toimijat ja heidän roolinsa, vastuunsa ja sitoutumisensa kehittämisprojektin onnistumiseksi. Toteutusvaiheessa saadulla ohjauksella, vertaistuellalla ja palautteella on suuri merkitys kehityshankkeen onnistumiselle ja ammatilliselle kasvulle. Toteutusvaihe kehittää tekijän ammatillisia taitoja, kuten esimerkiksi vastuullisuutta, suunnitelmallisuutta ja epävarmuuden sietokykyä. (Salonen 2013, 17–18.) Toteutusvaiheeseen kuuluu oppaan laatiminen. Opasta tehdessä täytyy huomioida lähdekriittisyys ja tarkistaa tietojen oikeellisuus. Oppaan luettavuutta voidaan helpottaa fontin tyyllillä, koolla ja riviväleillä. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 52–53.)

Toteutusvaiheessa varmistin opinnäytetyöhön liittyvät työskentelyluvat ja solmin toimeksiantosopimuksen toimeksiantajani kanssa. Keskustelin puhelimesta Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen opinnäytetöiden tutkimusluvista vastaavan henkilön kanssa käytännön toteutukseen liittyvistä asioista. Hän kehotti keräämään pelkästään kommentteja, jotka koskevat tekemääni opasta, jolloin tutkimuslupaa ei tarvitse hakea tiedonkeruuta varten. Tutkimusluvan saaminen olisi voinut kestää useitakin viikkoja. Tiedonkeruuseen hän ehdotti menetelmäksi ryhmäkeskusteluja, jolloin en veisi liikaa hoitajien aikaa perushoitotyöltä.

Toteutusvaiheessa aloitin oppaan varsinaisen toteutuksen ja perehdyin vielä syvällisemmin opinnäytetyöni tietoperustaan. Samalla kirjasin ylös mahdollisesti esille tulevia jatkokehittämisideoita. Oppaan laatimisessa käytin Canvaa, joka on graafisen suunnittelun verkkotyökalu. Kuvat oppaan sisäsivuille otin Pixabayn ilmaisesta kuvapankista. Canvan käyttäminen oppaan suunnittelun pohjana auttoi minua jäsentämään ja tiivistämään tietoa napakaksi kokonaisuudeksi.

Tulostin oppaasta muutaman koeversion toimeksiantajalleni sekä lähetin oppaan kommentoitavaksi opinnäytetyön ohjaajalleni ja toimeksiantajani kehotuksesta myös eteläisen alueen ikäihmisten palveluohjaajalle. Palveluohjaajalta sain hyviä tarkennuksia veteraanien etuuksien liittyen. Oppaan ulkoasusta sain opinnäytetyön ohjaajalta vinkkiä varmistaa, että oppaan ulkoasua koskevat vaatimukset varmasti toteutuvat. Otin yhteyttä Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen ikäihmisten viestinnästä vastaavaan henkilöön.

Hänen kautta selvisi, että opas tulisi laatia Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen käyttämään raporttipohjaan. Tekstin siirtäminen toiseen alustaan vei aikaa, koska raporttipohjan asettelu on muodollisempi. Canvassa pystyin käyttämään sivuotsikoita, joiden perusteella nopeasti silmäilemällä pystyi löytämään tarvitsemansa tiedon. Raporttipohjaa käytettäessä sivuotsikot tuli vaihtaa väliotsikoiksi. Tällöin otsikoita joutui yhdistelemään, koska tekstikappaleista olisi muutoin tullut liian lyhyitä. Ongelmana raporttipohjaan tehdessä oli myös selkeiden ohjeiden puuttuminen. Minua lähinnä pohditutti se, minkä verran on luvallista annettua raporttipohjaa muokata. Etsin Internetistä Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen julkaisemia oppaita ja niissä käytetyissä asetteluissa oli paljon eroja asettelun ja fonttikoon suhteen. Esimerkiksi raporttipohjassa käytetty fontti on 11, joka tekisi oppaan luettavuudesta varsinkin iäkkäämmillä ihmisillä haastavampaa. Varmistin sähköpostitse viestintäsuunnittelijalta luvan käyttää oppaasani suurempaa fonttikokoa.

Tiedonhankinnassa oppaaseen testasin Kansaneläkelaitoksen chat-robotia ja puhelinpalvelua. Chat-robotilta kysyin asumistukeen liittyviä asioita, mutta robotti ei osannut vastata kysymyksiin kovinkaan yksityiskohtaisesti. Soitin Kelan puhelinpalveluun ja sieltä minulle soitettiin takaisin tunnin sisällä ja sain hyvin asiantuntevaa ja ystävällistä palvelua. Verohallinnon chat-robotti ei myöskään osannut vastata kotitalousvähennyistä koskevaan kysymykseeni, joten yritin soittaa Verohallinnon palvelunumeroon.

Sekä Kelalla että Verohallinnolla on hyvin kattavat verkkosivut, joista sai hyvin tietoa peruskysymyksiin. Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen myöntämistä etuuksista tiedon saanti oli vaikeampaa. Esimerkiksi veteraanien palveluseteliä

koskevia tarkempia tietoja ei saanut kuin Intranetin kautta tai soittamalla Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen eteläisen alueen palveluohjaajalle. Hänen yhteystietonsa sain työpaikkaohjaajaltani.

Toiminnallinen opinnäytetyö antoi mahdollisuuden harjoitella moniammatillista yhteistyötä. Toimeksiantajan kanssa tarkastelimme oppaassa esitettävien etuuksien rajaamista sekä laajuutta, missä määrin tietoa oppaaseen laitetaan, jotta sen informatiivisuus säilyy. Toimeksiantajan organisaation ikäihmisten viestinnästä vastaavan henkilön kanssa tarkastelimme oppaan asettelua ja tiedon saavutettavuutta, Kansaneläkelaitoksen etuuskäsittelijän kanssa keskustelimme etuuksien myöntämisperusteista. Hoitohenkilökunnan ja asukkaiden asiainhoitajien kanssa kävimme keskustelua oppaan sisällöstä ja luettavuudesta sekä hyödynnettävyydestä jatkossa.

9.3 Arviointi- ja viimeistelyvaihe

Tarkistusvaihe eli arviointi on konstruktivistisessä mallissa laitettu omaksi vaiheekseen, vaikka arvioinnin voidaan ajatella kuuluvan kaikkiin kehittämistyönvaiheisiin. Arviointivaiheessa kehitystyön tuotosta arvioidaan toimijoiden kesken ja päätetään sen siirtämisestä viimeistelyvaiheeseen. Jos toimijat kokevat tuotoksen tarvitsevan vielä parannuksia, se palautetaan takaisin työstövaiheeseen. (Salonen 2013, 18.)

Esittelin tuotostani toimeksiantajalleni, asukkaiden asioidenhoitajille ja hoiva-henkilökunnalle. Pyysin heiltä arviointia tuotoksen hyödyntämisestä tilanteissa, joissa kaivataan tietoa mahdollisista sosiaalietuuksista. Ryhmäkeskusteluissa pyrin mahdollistamaan, että jokainen pääsi halutessaan antamaan oppaastani palautetta. Annoin myös mahdollisuuden jättää palautetta anonymisti kahvipöydällä olevalle paperille, mutta tällä tavoin palautetta ei kertynyt. Tein palauttekeskusteluista itselleni muistiinpanoja, joita hyödynsin oppaan sisällön parantamisessa.

Viimeistelyvaiheessa tulee viimeistellä sekä kehitystyön tuotos että kehittämissankeraportti, jotka yhdessä muodostavat toiminnallisen opinnäytetyön. Viimeistelyvaiheessa voi olla mukana vielä muita kehittämistyöhön sitoutuneita toimijoita. Heidän roolinaan tässä vaiheessa on ottaa vastaan kehitystyön valmis tuotos ja tarvittaessa huolehtia tuotoksen levittämisestä omassa yhteisössään. (Salonen 2013, 18–19.) Viimeistelyvaiheen lopuksi toimitin oppaan sekä paperisena että sähköisenä versiona toimeksiantajalleni. Viimeistelyvaiheen suurin tehtävä oli opinnäytetyön raportin loppuun saattaminen. Oppaan esittelyn ja arvioinnin sanallistaminen, opinnäytetyöprosessin reflektointi opinnäytetyöpäiväkirjaa hyödyntäen sekä loppupäätelmien kirjoittaminen nivoivat koko opinnäytetyöprosessin yhteen.

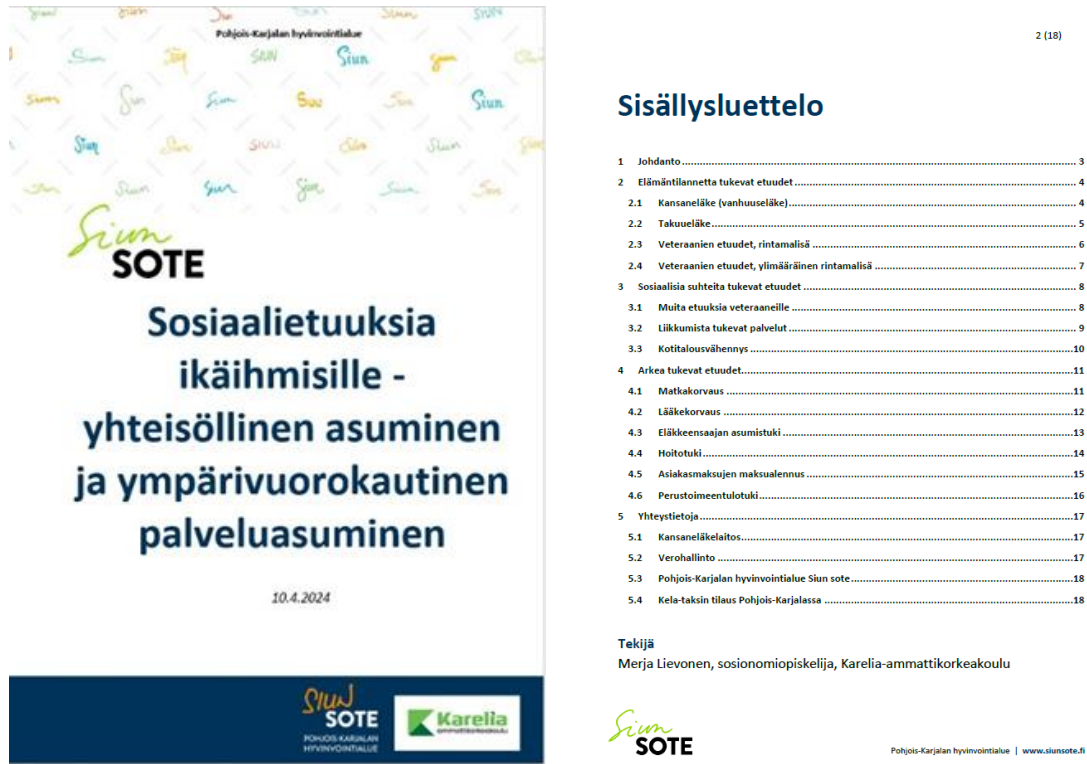
10 Opas ikäihmisten sosiaalietuuksista

10.1 Oppaan esittely

Opinnäytetyön tuotoksena syntyi opas Sosiaalietuuksia ikäihmisille -yhteisöllinen asuminen ja ympärivuorokautinen palveluasuminen. 19-sivuinen opas koostuu kansilehdestä, sisällysluettelosta, johdannosta, 13 eri sosiaalietuuden esittelyistä sekä keskeisistä yhteystiedoista. Oppaassa on kansilehden jälkeen yksi tyhjä sivu, jotta opas tulostuu oikein vihkoseksi. Opas on asukkaiden asioidenhoidtajien luettavissa paperisena ja henkilökunnalle myös sähköisenä versiona Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen Tohmajärven yksiköiden Teamsin tiedostossa. Oppaan käyttöoikeus on itseni lisäksi Pohjois-Karjalan hyvinvointialue Siun sotella. Vastuu oppaan mahdollisesta päivittämisestä jatkossa siirtyi toimeksiantajalle.

Opas on laadittu Pohjois-Karjalan hyvinvointialue Siun soten käyttämään raporttipohjaan. Pohjois-Karjalan hyvinvointialue Siun soten käyttämässä raporttipohjassa on tarkasti määritelty käytettävät värit ja fontit. Kansilehdessä oli tarkka asettelumalli (kuva 1), mutta asiategstiä pystyi hieman soveltaen sijoittamaan

raporttipohjaan. Näin oppaasta sai tehtyä enemmän omannäköisensä ja kuvat tekivät oppaasta raikkaamman ja helpommin luettavan kokonaisuuden.

Kuva 1. Oppaan kansilehti ja sisällysluettelo.

Oppaan ulkoasussa on huomioitu selkeys ja johdonmukaisuus. Etuudet on jaoteltu elämäntilannetta, sosiaalisia suhteita ja arkea tukeviin etuuksiin. Sosiaali- ja terveyspalveluista on kerrottu, kenelle etuus on tarkoitettu, mitkä tekijät etuuden saamiseen vaikuttavat, etuuden suuruus, etuuden hakeminen ja etuuden maksupäivä (kuva 2). Etuuksista kerrottaessa on käytetty väliotsikoita, jolloin lukijan on helpompi löytää hakemansa tieto nopeasti lukematta välttämättä kaikkea informaatiota. Jokaisen etuuden kohdalla on qr-koodi, joka vie etuudesta lisätietoja antavalle verkkosivustolle. Lisäksi sähköisessä versiossa etuuden otsikkoa klikkaamalla pääsee etuudesta lisätietoa antavalle verkkosivustolle ja kursivoitua hakemuslomaketta klikkaamalla aukeaa kyseisen etuuden hakemuslomake. Sosiaali- ja terveyspalveluista on kerrottu, kenelle etuus on tarkoitettu, mitkä tekijät etuuden saamiseen vaikuttavat, etuuden suuruus, etuuden hakeminen ja etuuden maksupäivä.

2 Elämäntilannetta tukevat etuudet

2.1 KANSANELÄKE (VANHUUSELÄKE)

Kansaneläkettä maksetaan 65 vuotta täyttäneille, vähintään kolme vuotta Suomessa asuneille. Kansaneläkkeen määrään vaikuttavat verot vähentämättä lähes kaikki lakisäteiset eläkkeet ja korvaukset. Muilla tuloilla ja omaisuudella sekä puolison tuloilla ei ole vaikutusta etuuden määrään.

Bruttotulorajat ja tuen määrä. Tuloraja, jonka ylittetty yksinasuva ei enää saa kansaneläkettä on 1601,21 euroa ja parisuhteessa olevalle 1434,88 euroa kuukaudessa. Oikeus täysimääräiseen eläkkeeseen syntyy, kun saajan bruttotulot jäävät alle 65,62 euron kuukaudessa.

Täysimääräinen kansaneläke vuonna 2024 on yksinasuvalle 775,70 euroa kuukaudessa ja avio- tai avoliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa olevalle 692,54 euroa kuukaudessa.

Tuen hakeminen ja maksaminen. Kansaneläkettä voi hakea OmaKelan kautta sähköisesti, Kelasta suullisesti palvelupisteeltä tai palvelunumerosta 020 692 202 tai täyttämällä [Kelan ja työeläkelaitosten yhteisen lomakkeen ETK/Kela 70001](#). Tukea voi hakea takautuvasti kuuden kuukauden ajalta. Kansaneläkkeen maksupäivä on kuukauden 7. päivä tai sitä edeltävä pankkipäivä.

Kuva 2. Ote oppaan sisällöstä.

Kuvien valinnassa oppaaseen pohdin niistä heräviä mielikuvia. Valitsin ensin elämäntilanteeseen liittyville etuuksille puun, joka kasvoi kolikkopinon päällä ja sen oksilla roikkui setelinippuja. Ajatuksenani taustalla oli, että eläkkeet ovat kertyneet vuosien myötä, ja nyt ikäihmisillä on aika nauttia niistä. Kuva olisi kuitenkin voinut herättää joissakin lukijoissa mielikuvan, että ajattelen ikäihmisten eläkkeiden olevan suuria ja helpolla ansaittua tuloa. Vaihdoin tilalle kuvan (kuva 2), jossa joukko ikäihmisiä viettää yhdessä aikaa erilaisten aktiviteettien parissa. Tämä on mielikuva, jonka halusin välittää oppaan lukijoille, jotka siirtyvät kotonsa yhteisölliseen asumiseen tai ympärivuorokautiseen palveluasumiseen. Elämä voi olla mielekästä ja asumisenyksiköissäkin voi tehdä itselleen rakkaita asioita.

10.2 Oppaan arviointi

Opas toteutettiin siten, että sen voi tulostaa asioidenhoitajille luettavaksi paperisena versiona. Tohmajärven yksiköiden henkilökunta pääsee lukemaan opasta sähköisesti Microsoft Teams viestintä- ja yhteistyöalustan kautta, jolloin oppaan hyperlinkkien käyttö mahdollistuu. Oppaassa esitettävä tieto palvelee muita vastaavia Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen asumispalveluita tuottavia yksiköitä, koska etuudet ovat hyvinvointialueella kaikille samat. Hyvinvointialueen ulkopuolelle mentäessä eroavaisuuksia voi olla esimerkiksi veteraanien etuuksissa.

Oppaan arvioimiseksi olen saanut palautetta useammalta eri taholta. Pohjois-Karjalan hyvinvointialue Siun soten eteläisen alueen palveluohjaaja ja Tohmajärven yksiköitten palveluvastaava ovat tarkistaneet oppaassa esitettyjen asioiden luotettavuuden ja oikeellisuuden. Palveluohjaajalta sain lisäksi viime hetken tietoa uusista etuuksista veteraaneja koskien. Palveluohjaaja ja -vastaava antoivat molemmat hyvää palautetta työstäni ja he kokivat oppaan tarpeelliseksi työkaluksi omaa työtänsä tehdessään. He myös antoivat arvoa sille, miten suuri työ oppaan kokoamisessa on ollut.

Oppaan ulkoasu on hyväksytetty Pohjois-Karjalan hyvinvointialue Siun soten ikäihmisten palvelujen toimialueen viestintäsuunnittelijalla. Opasta ei tarvinnut hyväksyttää hyvinvointialueen toimialueella, koska opas tuli pelkästään Tohmajärven yksiköitten sisäiseen käyttöön ja asukkaiden asioidenhoitajille paperisesti jaettavaksi. Internetiin opasta ei voi laittaa, koska oppaan tieto vanhenee ja internetissä kerran julkaistua on vaikea saada kokonaan poistettua.

Henkilökunta on kehdunut oppaan ulkoasua selkeäksi ja miellyttäväksi lukea. Opas on koettu tarpeelliseksi, jotta tietämys erilaisista sosiaalietuuksista lisääntyisi ja osattaisiin ohjeistaa asukkaita ja heidän asioidenhoitajiaan oikean etuuden äärelle. Kohtaamiltani neljältä asioidenhoitajalta olen saanut palautetta, että opas on tullut tarpeeseen kokoamaan kaikki etuudet yksiin kansiin. Varsinkin nyt, kun hallitus on kiristämässä ikäihmisten toimeentulosta, opas koettiin ajankohtaiseksi ja hyväksi tiedonlähteeksi. Kaikilla asioidenhoitajilla ei ole

mahdollisuuksia tai kykyjä etsiä tietoa internetistä. Tällöin oppaasta saa hyvin tietoa siitä, mitä tukimuotoja on olemassa ja mistä niitä voi tarvittaessa hakea.

11 Pohdinta

11.1 Johtopäätökset

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoitus oli parantaa asioidenhoitajien ja hoivahenkilökunnan tietämystä sosiaalietuuksista, jotka on tarkoitettu yhteisöllisessä asumisessa tai ympärivuorokautisessa palveluasumisessa asuvalle. Opinnäytetyön tavoitteena oli mahdollistaa asukkaan asianhoitajan ajantasaista ja tarkoituksenmukaista tiedonsaantia asukkaalle suunnatuista etuuksista ja tuista. Opinnäytetyön tuotoksena syntyi opas ikäihmisten sosiaalietuuksista yhteisöllisessä asumisessa ja ympärivuorokautisessa palveluasumisessa. Oppaan avulla tieto erilaisista sosiaalietuuksista lisääntyy, ja niitä voidaan hakea asukkaalle oikea-aikaisemmin. Opas tuli Pohjois-Karjalan hyvinvointialue Siun soten Tohmajärvellä sijaitsevien asumisyksiköiden käyttöön. Opas toimii tiedonlähteenä sekä asukkaiden asioidenhoitajille, että yksikössä työskentelevälle hoivahenkilökunnalle.

Tarkoitukseni oli ensin tehdä opas, joka olisi kattanut myös edunvalvonnan ja eri sidosryhmien tarjoamat palvelut. Huomasin teoriapohjaa tehdessäni, että aihe on liian laaja ja tein rajauksen pelkkiin sosiaalietuuksiin ja tukiin. Koska ikäihmisten asumispalvelut kuuluvat sosiaalipalveluihin, halusin että opinnäytetyössäni näkyy sosionomin ydinosaaminen (SHL 1301/2014). Yksilöiden hyvinvoinnin mahdollistaminen arjessa, sosiaalisissa suhteissa ja elämän ollessa eh-toopuolella on yhtä lailla tärkeää ikäihmisen kuin työikäisenkin kohdalla.

Eduskunnan oikeusasiamies (EOAK/499/2019) on todennut, että tehostetussa, nykyisin ympärivuorokautisessa palveluasumisessa asukkaan tarvitessa sekä sosiaali- että terveyspalveluita, olisi hyvä olla molemmilta sektoreilta oma työntekijänsä. Tolppanen ja Kuusisto (2020) ovat kertoneet opinnäytetyössään

sosiaaliohjaajan tehtävien siirtymisestä palveluesimiehille ja hoitohenkilöstölle Kymsoten rakennemuutoksen myötä. Säästötoimenpiteet ovat ajankohtaisia Pohjois-Karjalan hyvinvointialue Siun sotessakin. Tämän vuoksi on tärkeää, että hoivahenkilökunnalla on valmiuksia etuuksiin ja sosiaaliturvaan liittyvään neuvontaan ja ohjaukseen. Kuten Asikainen (2013) totesi omasta opinnäytetyönsä tuotoksesta, myös oma laatimani opas on koettu tarpeelliseksi ja nopeaksi tavaksi tarkistaa etuuksien myöntämiskriteereitä, maksuluokkia ja etuuden hakeamista.

Laatimani opas valmistui ajankohtaiseen aikaan, kun hallitus mietti tulevien vuosien säästökohteita. Valitettavasti yhä useampi leikkaus kohdistuu ikäihmisiin, jotka asuvat yhteisöllisessä asumisessa tai ympärivuorokautisessa palveluasumisessa. Sosiaalisia suhteita tukevat etuudet voivat auttaa lisäämään ikäihmisten hyvinvointia, mutta haettavia etuuksia on valitettavan vähän. Ei voida myöskään enää ajatella, että ikäihmisten hyvinvoinnin turvaaminen on pelkästään hoivayksikön henkilökunnan harteilla. Henkilökunnan supistaminen vähentää asukkaalle jäävää aikaa, ja asia, josta ensimmäisenä tingitään, on viriketoiminta.

Ikäihmiset tarvitsevat mahdollisuuksia vaikuttaa itselleen tärkeisiin asioihin. Sosiaalietuudet ovat yksi keino tukea ikäihmisten arkea, osallisuutta ja näin toimijuuden toteutumista. Koska hallitus vähentää palveluita, kiristää verotusta ja nostaa hoitomaksuja, nousee mieleeni ajatus siitä, että entisajan yhteisöllisyysajattelu tulisi herätellä henkiin (VVM 2024a, 1,4). Hoitajien keskittyessä hoitotyöhön, virikkeistä voisivat osaltaan vastata paikalliset yhdistykset ja yhteiskunnalliset instanssit, kuten koulut ja päiväkodit. Hyvinvointialueen yhteisöllisessä asumisessa ja ympärivuorokautisessa palveluasumisessa asuvien ikäihmisten hyvinvointia tulisi turvata yhdyspintatyöllä, jossa useampi toimija osallistuisi ikäihmisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023a).

Esimerkiksi Tohmajärvellä harmonikkataiteilija Veli Simosen rahastosta on järjestetty kuntalaisille ilmaisia muistokonsertteja Sivistyskeskus Ahjossa. Ympärivuorokautisen palveluasumisen asukkaat pääsevät osallistumaan konsertteihin

vain läheistensä tai mahdollisen henkilökohtaisen avustajan kanssa. Asukkaiden osallistuminen konsertteihin voisi mahdollistua siten, että esimerkiksi paikallinen eläkeläisyhdistys lähtisi hoitajien avuksi viemään asukkaita pyörätuoleilla konserttiin ja takaisin. Välimatkaa hoivayksikön ja Sivistyskeskuksen välillä on 350–900 metriä hoivayksikön sijainnin mukaan. Konsertti antaisi palveluasumisen asukkaille mahdollisuuden kokea osallisuutta ja tunteen kuulumisesta tasavertaisena muiden kuntalaisten joukkoon (Terveystieteiden tutkimuslaitos 2023b).

11.2 Luotettavuus ja eettisyys

Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuuden kriteerinä on tutkijan rehellisyys. Tutkija arvioi tutkimuksensa luotettavuutta jokaisessa tutkimuksen vaiheessa. Tutkijan tulee olla kykenevä perustelemaan tutkimuksensa tekoon liittyvät valintansa ja ratkaisunsa. (Vilka 2021, 196–197.) Tuotoksena syntyneen oppaan luotettavuuden on tarkistanut sekä palveluohjaaja että palveluvastaava. Opin- näytetyön luotettavuutta lisää luotettavien ja ajantasaisten lähteiden käyttö. Oppaan lähteinä on käytetty luotettavia verkkosivustoja, sähköisiä tutkimusartikkeleita sekä painettua kirjallisuutta. Perusteluissa valinnoilleni opinnäytetyön edessä olen käyttänyt opinnäytetyöpäiväkirjan pohdintojani.

Tutkimuksen tekemiseen liittyy oleellisesti hyvän tieteellisen käytännön noudattaminen eli tutkimusetiikka. Tutkimusetiikalla tarkoitetaan yleisesti sovittujen pelisääntöjen noudattamista, rehellisyyttä ja kunnioitusta toisten tutkijoiden tekstejä ja tuloksia kohtaan. Tutkimusta tehdessä tulee noudattaa tiedonhankinnassa ja tutkimuksessa eettisesti kestäviä menetelmiä. (Vilka 2021, 41–42.) Opinnäytetyössäni on pyritty käyttämään viitemerkintöjä johdonmukaisesti ja ilmaisemaan selkeästi, mikä on omaa pohdintaani ja mikä on toiselta lainattua.

Tutkimuksen eettisyyttä tulee tarkastella hyvän tieteellisen käytännön perusperiaatteiden pohjalta. Tutkimuksessa kiinnitetään huomiota sen luotettavuuteen ja rehellisyyteen. Tutkimuksen joka vaiheessa varmistetaan toiminnan laatu ja raportoidaan avoimesti, oikeudenmukaisesti ja tietoja salaamatta tutkimuksen

etenemisestä. Tutkimuksessa näkyy arvostus kollegoita, yhteistyötahoja ja yhteiskuntaa kohtaan. Tutkija kantaa vastuun tutkimuksestaan koko sen tieteellisen toiminnan elinkaaren ajan idean syntyisestä valmiin tutkimuksen julkaisemiseen ja vaikutuksiin asti. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023, 11–12.) Käytännössä opinnäytetyössä tämä tarkoitti sitä, että tiedon haussa on käytetty alkuperäisiä lähteitä ja on pyritty kirjoittamaan opinnäytetyö ja tuotos omin sanoin alkuperäiseen tekstiin viitaten. Opinnäytetyötä ja siihen liittyvää tuotosta tehdessä on otettu huomioon niihin kohdistuneet muutosehdotukset. Tuotoksesta on pyritty tekemään mahdollisimman luotettava ja toimeksiantajaorganisaation julkaisemisasetusten mukainen.

11.3 Ammatillinen kasvu

Opinnäytetyöprosessi kasvatti hyvin tietopohjaani tulevaisuuttani ajatellen. Tulevaisuuden suunnitelmissani yhtenä vaihtoehtonani on hakea palveluohjaajaksi ikäihmisten palveluihin. Tietämys saatavilla olevista etuuksista yhdistettynä ymmärrykseen ihmisen toimintakyvyn RAI-arvioinnista antaa minulle hyvät valmiudet toimia yksilöllisesti ikäihmisten etuuksien kartoittamisessa.

Opinnäytetyöprosessi opetti minulle moniammatillista verkostotyötä ja hakemaan tietoa eri lähteistä. Oppaan tekeminen harjaannutti tiivistämään oleellisia asioita selkeiksi kokonaisuuksiksi. Tätä taitoa tarvitaan myös työelämässä riippumatta siitä, minne päädynkin työskentelemään. Lisäksi tiedon välittäminen kohderyhmille on siirtynyt enemmässä määrin sosiaalisen median alustoille, jolloin lyhyt ja ytimekäs viestintä on tärkeä taito. Olisin halunnut opetella opinnäytetyöni yhteydessä Webropol -kyselyn laatimista ja tulosten käsittelyä. Toimeksiantajan organisaation toiveesta palautteen keruumenetelmänä käytettiin kuitenkin dialogista keskustelua ja ryhmäkeskustelua. Opinnäytetyöprosessi muistutti minua siitä, miten nopeasti tieto sosiaali- ja terveysalalla muuttuu, ja miten se velvoittaa päivittämään jo hankittua tietoa aktiivisesti.

Opinnäytetyöprosessini oli pitkäkestoinen ja se opetti minua sietämään keskenräisyyttä ja epätietoisuutta. Suoritin keväällä 2024 syventävän

asiakastyönharjoittelua opinnäytetyön kanssa samanaikaisesti. Opinnäytetyön prosessini sekä syventävä asiakastyönharjoittelu tukivat kuitenkin kohdallani toisiaan. Syventävässä asiakastyönharjoittelussa tein rakenteellista sosiaalityötä. Tavoitteenani oli vahvistaa ympärivuorokautisessa palveluasumisessa asuvien ikäihmisten osallisuutta ja yhteisöllisyyttä luomalla heidän kanssaan yhteistyöverkostoja paikallisten toimijoiden, kuten päiväkodin, koulun, seurakunnan ja yhdistysten kanssa. Rakenteelliseen sosiaalityöhön panostamalla voidaan lieventää ikäihmisiin kohdistuvien leikkauksien, varsinkin hoitajamitoituksen kiristämisestä aiheutuvia vaikutuksia.

11.4 Hyödyntäminen ja jatkokehitysmahdollisuudet

Pelkästään jo muutto pois kotoa herättää asukkaassa ja hänen läheisissään suuria tunteita sekä aiheuttaa vaikeuksia sopeutua uuteen tilanteeseen. Lisäksi taloudellinen epävarmuus luo painetta ja huolta siitä, miten kaikista hoitoon ja vuokraan liittyvistä kustannuksista selvitään. Se, että tieto erilaisista sosiaalietuuksista on koottu lyhyeksi oppaaksi ja tieto on helposti saatavilla, luo toivoa, että asiat järjestyvät ja rahaa jää ainakin edes hieman omaankin käyttöön. Asukkaiden asioidenhoitajat ovat kokeneet oppaan hyödylliseksi tietolähteeksi ikäihmisten sosiaalietuuksista. Opasta voi käyttää keskustelun pohjana, kun lähdetään palveluvastaavan tai palveluohjaajan kanssa selvittämään asukkaalle kuuluvia etuuksia. Henkilökunta on kokenut oppaan tarpeelliseksi työkaluksi ohjatessaan asukkaiden asioidenhoitajia oikeiden etuuksien äärelle.

Jatkokehittämissideana voisi olla opas ikäihmisten edunvalvonnasta. Oppaassa kerrottaisiin, mitä edunvalvonta ja toisen puolesta asioiminen tarkoittaa. Miten edunvalvojaa haetaan ja mitä velvollisuuksia edunvalvojan tehtäviin sisältyy. Toinen jatkokehitysidea olisi laajentaa opasta osiolla, joka sisältäisi tietopaketin käytännön asioista yhteisölliseen asumiseen tai ympärivuorokautiseen palveluasumiseen tulevalle. Osiossa kerrottaisiin esimerkiksi, mitä asukkaan itse tulee hankkia ja mitkä asiat kuuluvat hoitomaksuun. Oppaassa voisi olla valmiina liitteenä valtakirjalomakkeet, jotka uudelta asukkaalta tarvitaan sujuvan arjen toteuttamiseksi. Opas olisi tarpeellista kääntää myös venäjäksi, koska rajan

läheisyyden vuoksi Tohmajärvellä asuu useita venäjää äidinkielenään puhuvia kaksoiskansalaisia ja osa heistä saattaa toimia asukkaiden asioidenhoitajina.

Laajemmin ikäihmisten sosiaalietuuksia ajatellen olisi mielenkiintoista tutkia, minkä verran rakenteelliseen sosiaalityöhön ja yhdyspintatyöhön panostamalla voitaisiin säästää ikäihmisten sosiaalietuuksista. Kun ikäihmisellä on ympärillään riittävästi erilaisia virikkeitä, se ylläpitää osaltaan ikäihmisen toimintakykyä niin psyykkisesti, fyysisesti kuin sosiaalisestikin.

Lähteet

- Asikainen, K. 2013. Ikääntyneen sosiaaliset etuudet tehostetussa palveluasumisessa. Opas henkilökunnalle. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma: sosionomi. Opinnäytetyö.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/57260/asikainen_kirsi.pdf?sequence=1. 20.9.2023.
- DalMaso, R. & Kuosmanen, V. 2008. Subjektiivien ja emansipaation edistäminen on 2000-luvun sosionomin sosiaalipedagogisen ammatin ja työn ydintä. Teoksessa Viinamäki, L. (toim.). 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 2/2008, 35–48.
- Digi- ja viestintävirasto. 2024. Edunvalvonta ja toisen asioiden hoitaminen.
<https://dvv.fi/edunvalvonta-ja-toisen-asioiden-hoitaminen>. 30.4.2024.
- Engström, P., Forsell, E., Hagen, J. & Stefánsson, A. 2019. Increasing the take-up of the housing allowance among Swedish pensioners: a field experiment. Julkaisussa *International tax and public finance* 2019, Vol.26 (6), p.1353–1382.
- EOAK 499/2019. Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen ratkaisu 20.4.2020 kanteluun laitos- ja palveluasumisen laadun valvonnasta vanhustenhuollossa. <https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/4944/2019>. 2.10.2023.
- Heikkilä, R., Hammar, T. & Sohlman, B. 2015. Johdanto. Teoksessa Heikkilä, R. & Mäkelä, M.(toim.). *Onnistuminen–RAI-vertailukehittäminen 15 vuotta Suomessa*. Tampere: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 44–45.
- Heikkilä, R. Hammar, T, Sohlman, B., Andreassen, P. & Finne-Soveri, H. 2015. Aloittelijasta asiantuntijaksi–RAI-arviointi osana iäkkään henkilön palvelutarpeenarviointia ja hoidon suunnittelua. Teoksessa Heikkilä, R. & Mäkelä, M.(toim.). *Onnistuminen–RAI-vertailukehittäminen 15 vuotta Suomessa*. Tampere: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 46–57.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126428/URN_ISBN_978-952-302-478-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 2.10.2023.
- Heikkilä, R., Havulinna, S. & Niemi, A. 2021. RAI-vertailutiedon hyödyntäminen strategisessa johtamisessa. Teoksessa Heikkilä, R., Mäkelä, M., Havulinna, S., Hietaharju, P., Lind, M. & Noro, A. (toim.). *Valoisa tulevaisuus: RAI-vertailukehittäminen 20 vuotta Suomessa*. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 22–33. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143353/URN_ISBN_978-952-343-737-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 2.10.2023.
- Helminen, P. 2015. Sosiaaliohjaus. Teoksessa Näkki, P. & Sayed, T. (toim.). *Asiakastyön menetelmiä sosiaalialalla*. Helsinki: Edita, 25–42. Ellibskirjat. 2.10.2023.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Ihalainen, J. & Kettunen, T. 2013. Turvaverkko vai trampoliini: sosiaaliturvan mahdollisuudet. Helsinki: Sanoma Pro.
- Isola, A.-M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä

- rakentamassa. Työpaperi 33/2017. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 14.5.2024.
- Jyrkämä, J. 2013. Vanheneminen, arkitilanteet ja toimijuus. Teoksessa Heikkinen, E., Jurkämä, J. & Rantanen, T. (toim.). Gerontologia. Duodecim. 421–425.
- Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu, liiketoiminta ja palvelut -yksikkö.
- Kansaneläkelaitos. 2021. Matkakorvauksen määrä ja omavastuu. <https://www.kela.fi/matkakorvaus-omavastuu>. 12.3.2024.
- Kansaneläkelaitos. 2023a. Muutoksia eläkkeensaajan asumistukeen vuonna 2024. <https://www.kela.fi/muutokset/5904674/muutoksia-elakkeen-saajan-asumistukeen-vuonna-2024>. 8.3.2024.
- Kansaneläkelaitos. 2023b. Tietopaketti: ikääntyneet Kelan asiakkaina. <https://tietotarjotin.fi/tietopaketti/560930/tietopaketti-ikaantyneet-kelan-asiakkaina?q=el%C3%A4kett%C3%A4%20saavan%20hoitotuki>. 18.4.2024.
- Kansaneläkelaitos. 2023c. Asiakastutkimusohjelma: Eläkettä saavan hoitotuki ja sen mahdollisuudet ikääntyvää väestöä koskevan tutkimustiedon tuottajana. <https://tietotarjotin.fi/tutkimusblogi/772269/asiakastutkimusohjelma-elaketta-saavan-hoitotuki-ja-sen-mahdollisuudet-ikaantyvaa-vaestoa-koskevan-tutkimustiedon-tuottajana>. 18.4.2023.
- Kansaneläkelaitos. 2023d. Vanhuuseläke Kelasta. <https://www.kela.fi/vanhuuselake>. 30.9.2023.
- Kansaneläkelaitos. 2023e. Eläkettä saavan hoitotuki. <https://www.kela.fi/elaketta-saavan-hoitotuki>. 30.9.2023.
- Kansaneläkelaitos. 2023f. Näin tilaat Kelataksin 2023. <https://urly.fi/3v2v>. 8.3.2024.
- Kansaneläkelaitos. 2024a. Kansaneläkkeen määrä ja maksaminen. <https://www.kela.fi/kansanelake-maara-ja-maksaminen>. 8.3.2024.
- Kansaneläkelaitos. 2024b. Näin haet vanhuuseläkettä. <https://www.kela.fi/vanhuuselake-nain-haet>. 8.3.2024.
- Kansaneläkelaitos. 2024c. Takuueläke. <https://www.kela.fi/takuuelake>. 8.3.2024.
- Kansaneläkelaitos. 2024d. Näin haet takuueläkettä. <https://www.kela.fi/takuuelake-nain-haet>. 8.3.2024.
- Kansaneläkelaitos. 2024e. Rintamalisä veteraaneille. <https://www.kela.fi/rintamalisa>. 8.3.2024.
- Kansaneläkelaitos. 2024f. Ylimääräinen rintamalisä. <https://www.kela.fi/rintamalisa-ylimaarainen-rintamalisa>. 8.3.2024.
- Kansaneläkelaitos. 2024g. Eläkettä saavan hoitotuki. Määrä ja maksaminen. <https://www.kela.fi/elaketta-saavan-hoitotuki-maara>. 8.3.2024.
- Kansaneläkelaitos. 2024h. Eläkkeen saajan asumistuen määrä ja maksaminen. <https://www.kela.fi/elakkeen-saajan-asumistuki-maara-ja-maksaminen>. 8.3.2024.
- Kansaneläkelaitos. 2024i. Näin haet eläkkeensaajan asumistukea. <https://www.kela.fi/elakkeen-saajan-asumistuki-nain-haet>. 8.3.2024.
- Kansaneläkelaitos. 2024j. Eläkettä saavan hoitotuki. Määrä ja maksaminen. <https://www.kela.fi/elaketta-saavan-hoitotuki-maara>. 8.3.2024.

- Kansaneläkelaitos. 2024k. Näin haet eläkettä saavan hoitotukea. <https://www.kela.fi/elaketta-saavan-hoitotuki-nain-haet>. 8.3.2024.
- Kansaneläkelaitos. 2024l. Lääkekorvaukset. <https://www.kela.fi/laakkeet>. 3.4.2024.
- Kansaneläkelaitos. 2024m. Näin tilaat taksin, jos sinulla on kuulo- tai puhevamma. <https://www.kela.fi/kuulo-ja-puhevammaiset>. 8.3.2024.
- Kansaneläkelaitos.2024n. Perustoimeentulotuki eläkeläiselle. <https://www.kela.fi/toimeentulotuki-elakelaiset>. 2.3.2024.
- Kansaneläkelaitos. 2024o. Näin haet perustoimeentulotukea. <https://www.kela.fi/toimeentulotuki-nain-haet>. 2.3.2024.
- Kostamo, P., Airaksinen, T. & Vilkkä, H. 2022. Kirjoita itsesi asiantuntijaksi. Opas toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Helsinki: Art House.
- Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista 980/2012.
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000.
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 732/1992.
- Nivala, E. 2021. Osallisuuden moninaisuus. Kansalaisyhteiskunta tietopankki. Sivustysliitto Kansalaisfoorumi SKAF ry. <https://kansalaisyhteiskunta.fi/tietopankki/osallisuuden-moninaisuus/>. 30.4.2024.
- Pekkanen, A. 2023. Sosiaaliturvauudistus hyvinvointia luomassa – Miten sosiaaliturvauudistuksella pyritään hyvinvoinnin edistämiseen? Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/65747/Pekkanen_Anna.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 25.1.2024.
- Pietilä.2017. Ryhmäkeskustelu. Teoksessa Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvoori, J. (toim.). Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino. Ellibs-kirjat. 2.12.2023.
- Pietarinen, I. 2022. Kuka on ikäihminen? Siun soten Mikä ikä? -podcast. 28.10.2024. Podcast. Pohjois-Karjalan hyvinvointialue. <https://www.siunsote.fi/-/kuka-on-ikaihminen->. 15.5.2024.
- Pohjois-Karjalan hyvinvointialue. 2023a. Maksualennushakemuksen ohje. <https://www.siunsote.fi/maksualennushakemuksen-ohje>. 4.3.2024.
- Pohjois-Karjalan hyvinvointialue. 2023b. Palvelusetelisääntökirja. Tukipalvelut. https://www.siunsote.fi/documents/393252/5055271/Palvelusetelis%C3%A4%C3%A4nt%C3%B6kirja_Kotihoidon+tukipalvelut.pdf/dd548de1-142d-4ed5-929a-15186c275799. 1.12.2023.
- Pohjois-Karjalan hyvinvointialue. 2023c. Rääkkylän ja Tohmajärven terveyskeskussairaalat sekä kolme hoitosolua muutetaan ikääntyneiden asu-misyksiköiksi. <https://urly.fi/3gMw>. 4.11.2023.
- Pohjois-Karjalan hyvinvointialue. 2024. Sosiaalihuoltolain mukaisen liikkumista tukevan palvelun myöntämisen perusteet. <https://urly.fi/3tBP>. 29.2.2024.
- Raatikainen, E.; Rahikka, A. Saarnio, T. Vepsä, P. 2019. Ammattina sosionomi. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Raskinen, A. 2023.Mitä tukia Kela voi maksaa eläkeläiselle? Kansaneläkelaitos. <https://elamassa.fi/elakkeella/mita-tukia-kela-voi-maksaa-elakelaiselle/>. 20.9.2023.
- Ruokolainen, A. 2024. Palveluohjaaja. Pohjois-Karjalan hyvinvointialue. Puhe-linkeskustelu. 14.3.2024.
- Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turun

- ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 72. <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>. 24.9.2023.
- Sosiaalialan AMK verkosto. 2023. Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit. <https://www.sosiaalialanamkverkosto.fi/wp-content/uploads/2023/04/SOSIAALIALAN-AMMATTIKORKEAKOULUTUKSEN-KOMPETENSSIT-2023.pdf>. 14.5.2024.
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2019. Asiakas- ja palveluohjaus viitoittaa polun palveluihin. <https://stm.fi/-/asiakas-ja-palveluohjaus-viitoittaa-polun-palveluihin>. 15.5.2024.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2022. Iäkkäiden ihmisten kotiin annettavat palvelut ja asumispalvelut kehittyvät lakiuudistuksella. <https://stm.fi/-/iakkaiden-ihmisten-kotiin-annettavat-palvelut-ja-asumispalvelut-kehittyvat-lakiuudistuksella>. 13.9.2023.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2023. Terveystieteiden huollon maksut. <https://stm.fi/terveydenhuollon-maksut>. 23.1.2024.
- Sosiaali- ja terveysministeriö & Suomen Kuntaliitto. 2013. ”Vanhuspalvelulaki” Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista. Muistio lain toimeenpanon ja tulkinnan tueksi. https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/STM_Kuntaliitto_liitemuistio_yleiskirjeeseen_13802013_evl.pdf. 2.12.2023.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2022. RAI-välineistö iäkkään henkilön palvelutarpeen arvioinnissa. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144208/RAI_palvelutarpeen%20arvioinnissa_tietoa_ammattilaiselle_TiedajaToimi.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 14.5.2024.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2023a. Yhdyspinnat hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä. <https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/yhdyspinnat-hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisessa>. 16.4.2024.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2023b. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146717/URN_ISBN_978-952-408-088-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 19.5.2024.
- Tolppanen, K. & Kuusisto, M. 2020. Sosiaaliohjaus Kymssoten ikäihmisten tehostetussa palveluasumisessa. Sosiaalietuudet. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma: sosionomi. Opinnäytetyö. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/338711/Kuusisto%20Mira%20ja%20Tolppanen%20Katri.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. 20.9.2023.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2023. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf. 10.11.2023.
- Valtiovarainministeriö. 2024a. Julkista taloutta vahvistavat uudet sopeutustoimet - Pääministeri Orpon hallituksen kehysriihi 15.–16.4. <https://urly.fi/3uN5>. 16.4.2024.
- Valtiovarainministeriö. 2024b. Julkisen talouden suunnitelma vuosille 2025–2028. Orpon hallitus: Tehdyillä päätöksillä estetään talouden ajautuminen hallitsemattomaan luisuun. <https://vm.fi/-/10616/orpon-hallitustehdyilla-paatoksilla-estetaan-talouden-ajautuminen-hallitsemattomaan-luisuun>. 16.4.2024.

- Verohallinto. 2022. Kotitalousvähennys tavanomaisesta kotitalous-, hoiva- ja hoitotyöstä. <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/81186/kotitalousv%C3%A4hennys-tavanomaisesta-kotitalous--hoiva--ja-hoitoty%C3%B6st%C3%A42/>. 1.12.2023.
- Verohallinto. 2024. Kotitalousvähennys. <https://www.vero.fi/henkiloasiakkaat/verokortti-ja-veroilmoitus/vahennykset/kotitalousvahennys/>. 20.2.2024.
- Vilkkä, H. 2021. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Vilkkä, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Vänskä, K., Laitinen-Väänänen, S., Kettunen, T., Mäkelä, J. 2011. Onnistuuko ohjaus: Sosiaali- ja terveysalan ohjaustyössä kehittyminen. Helsinki: Edita.

Saatekirje

Hei,

Olen Merja Lievonen, kolmannen vuoden sosionomiopiskelija Karelia-ammattikorkeakoulusta. Teen opinnäytetyönäni opasta ikäihmisten sosiaalietuuksista ikäihmisen siirtyessä yhteisöllisen asumisen tai ympärivuorokautisen palveluasumisen asiakkaaksi. Oppaan on tarkoitus tulla sekä ikäihmisten asioidenhoidtajien kuin myös henkilökunnan käyttöön. Oppaan tavoitteena on toimia tiedonlähteenä ikäihmisen sosiaalietuksien ajantasaisuutta selvittäessä.

Opinnäytetyöni yksi arviointimenetelmistä on ryhmäkeskustelu. Ryhmäkeskustelussa esille nousseet asiat ovat luottamuksellisia ja niitä käsitellään anonyymisti. Ryhmäkeskusteluun osallistuva ei tule tunnistetuksi opinnäytetyön raportin tuloksista tai osallistumisestaan opinnäytetyön tuotosta koskevaan ryhmäkeskusteluun.

Kyselyn tarkoituksena on selvittää, miten laatimani opas palvelee teitä tiedonlähteenä. Toivon saavani palautetta muun muassa oppaan luettavuudesta, ulkoasusta ja asiasisällöstä. Osallistuminen ryhmäkeskusteluun on vapaaehtoista.

Jos sinulla ilmenee kysymyksiä ryhmäkeskusteluun liittyen, ethän epäröi ottaa minuun yhteyttä.

Ystävällisin terveisin ja yhteistyöstä kiittäen,

Merja Lievonen (merja.lievonen@edu.karelia.fi)

Ryhmäkeskustelun runko

Oletko itse hakenut tietoa oppaassa esitellyistä etuuksista ja tuista
kyllä/en/en osaa sanoa

Oletko hakenut asukkaalle joitain oppaassa mainittuja tukia
kyllä/en/en osaa sanoa

Oppaan selkeys

Oliko teksti helppolukuista
kyllä/ei/en osaa sanoa

Tekstin koko
Liian pientä/sopivaa/liian suurta

Oppaan ulkoasu
selkeä/sekava/en osaa sanoa

Oppaan hyödynnettävyys

Koetko oppaan hyödylliseksi
kyllä/en/en osaa sanoa

Käyttäisitkö opasta jatkossa tiedonlähteenä
kyllä/en/en osaa sanoa

Mistä olisit kaivannut lisää tietoa
Vapaa sana